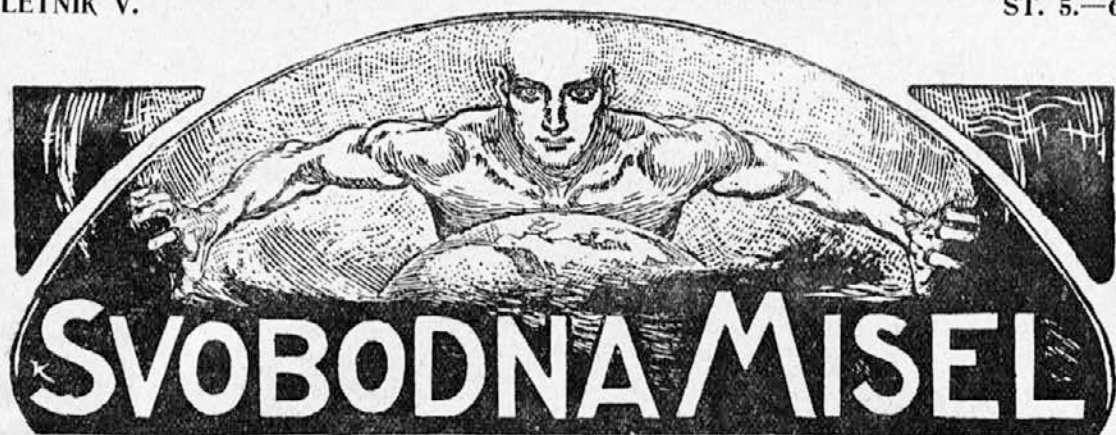

1912.

GLASILO SLOVENSКИH SVOBODOMISLECEV.

December.

Uredništvo in upravnštvo Praga-Vinogradi, Češko. — Ponatis dovoljen le z označbo vira.

XVI. svetovni kongres Svobodne Misli v Monakovem.

Letošnji svetovni svobodomiselni kongres se je vršil od 31. julija do 4. septembra v Monakovem, v enem glavnih središč nemškega klerikalizma, kjer hoče bavarsko ministerstvo obnoviti s pomočjo jezuitov srednjeveško duševno jeroštvo.

Nekoliko dni prej so zbrali avstrijski škofje in pobožnjaški plemenitaši vse klerikalne in nazadnjaške elemente na Dunaju na takozvanem evharističnem kongresu. V nepreglednih vrstah so defilirali izstradani, ubogi in nevedni katoliki pred začudenim svetom, ki ni vedel, koliko borniranega fanatizma je še v naši državi. Z izbuljenimi očmi so hodili Slovaki iz tatrskih gor, slovenski kmetje iz Bele Krajine, izmučeni hrvaški seljaki, tirolski gorjanci i. t. d. po prestolnem mestu in gledali nemo njegovo lepoto, begali od pridige do pridige, iz židovske trgovine v drage gostilne, preklinjali deževno vreme, lazili za procesijami ter se vračali zvečer izmučeni in premočeni na trdo ležišče po klopih, na podstrešnih diljah, v koridorskih vogalih, na kupu slame. Malokteri je vedel, čemu je prišel prav za prav na Dunaj, nič povznašujočega ni mogel doživeti, zapravljal je čas, denar in zdravje in se je veselil, ko se je mogel vrniti v temne a zato toplejše domače kolibe.

In kako drugačo sliko je nudil monakovski kongres Svobodne Misli. Udeležencev ni bilo veliko nad 500, ali to je bil pravi mednarodni parlament, kjer so se zbrali in posvetovali naobraženi resni možje o perečih kulturnih vprašanjih sedanjega časa. Naj navedemo le holandskega politika Domelo Niuwenhuis-a, poljskega

pisatelja Andreja Niemojewskega, belgijskega drž. poslana L. Furnémonta, prof. Gino Bandini-ja iz Rima, francoskega prof. in poslana Buissona, poslana Hubbard-a, prof. O. Karmina iz Ženeva, angleškega pisatelja G. Roleffsa, portugalskega senatorja Magalhaes Lima, rumunskega prof. Thirona, nemške državne poslance Vogtherr-a, Hoffmanna in Rüdta itd. Da, to je bilo nekaj drugega, ko nevedne mase na Dunaju! Na Dunaju dolgovozne pridige o nečem, kar se sploh ne da razumeti, v Monakovem svobodno razpravljanje o razširjanju in poglobitvi narodne izobrazbe, o vstvarjanju svobodnejšega življenja in večji socialni pravičnosti. — Slovence je zastopal v Monakovem urednik Svobodne Misli in podal kratek pregled o svobodomiselnem pokretu v naših deželah. Zborovalci so izrekli svoje začudenje in veselje nad našimi uspehi, češ, danisopričakovali, da se da v naših poklerikalnjenih deželah s tako skromnimi sredstvi doseči toliko napredka.

Dne 31. julija se je vršila predposvetovalna seja, ki je določila točke, o katerih naj kongres razpravlja, t. j. »Svobodna Misel in njeni cilji — Ločitev države in cerkve — Svob. Misel in vzgoja«, zvečer pa se je vršil pozdravni sprejem, na katerem so spregovorili razni delegatje večjih federacij.

Slavnostno zborovanje se je vršilo v nedeljo 1. septembra v »Tonhalle«, največji monakovski dvorani.

G. Tschirn, predsednik nemške federacije, je izvajal v slavnostnem nagovoru: Svobodna Misel noče novih dogem, ona je samo metoda. Vendar pa si moramo

biti svesti, da se sme človek zanašati le na lastne moči in da sme verjeti le samemu sebi. Povdariti moramo, da je narava dobra in ona edina posvetna. Od starih vekov do danes zasledujemo strem-ljenje, vrniti človeka naravi. Narava je naša mati. Vi ste ljudje, ste toraj bratje.

To je, kar kličemo mi veri v odgovor. Naš ideal ni v nebesih in plačilo, ki ga pričakujemo, ni samo naše, temveč vseh naših bratov.

Ko je prečital Furnémont dopis načel-nika Hektora Denisa, in so pregovorili še mnogi govorniki, so obiskali zborovalci bavarsko obrtno razstavo.

Pondeljkova dopoldanska seja se je začela z referatom Furnémonta, ki je izvajal, da je cilj Svob. Misli pospeševati propagando racionalističnih idej skupno s vsemi, ki stremijo za osvobojenjem ljudstva iz verskih predsodkov, za varo-vanjem svobode prepričanja. V krilu Svob. Misli so ateisti, spiritualisti, mo-nisti itd. Strpnost, ki jo izvajamo na filozofskem polju, moramo prakticirati tudi na političnem i gospodarskem polju.

Ko se je imela l. 1904 na rimskem kon-gresu natančneje določiti in sodobnim razmeram prilagoditi definicija Svob. Misli, se je sprejela na Buissonov pred-log resolucija, ki določa 1. Da Svob. Misel ni nauk, temveč metoda; Svob. Misel zavrača vse vsiljene vere in avtoritete, ki tako vero vsiljujejo. 2. Njeni pripadniki morajo razširjevati člo-veško dobro: resnico z vedo, dobrobit z moralo, lepoto z umetnostjo. 3. Svob. Misel mora hoteti nadoblast razuma nad družabno organizacijo; zato mora postati država laična; Svob. Misel se mora pod-vizati, da se ustanovi vlada, ki bi branila posameznika pred natlakom. Svob. Misel je toraj laična, demokratična in socialna.

Razvoj stvari nas je vendar primoral izraziti stališče Svob. Misli glede politič-nega in socialnega vprašanja določnejše in natančneje. Zato je treba še enkrat povdariti rimsko resolucijo, ki se glasi: »Svob. Misel je laična, demokratična in socialna, t. j. ona zavrača v imenu do-stojnosti človeške osebe ta trojni jarem: zloraba avtoritete v duševnem, privi-legijev v političnem in kapitala v gospo-darskem pogledu.«

Francoz Bazire je predlagal resolucijo, ki je bila sprejeta na svobodomiselnem kongresu v Lille (1912) in ki se glasi:

»Kongres proglašja soglasno z rimskim kongresom:

1. Da je Svob. Misel racionalistična, po svoji vzgojni nalogi nadstrankarska, in da stoji glede svoje vzgojevalne me-tode, osnovane na svobodni preskušnji in glede svoje protiklerikalne, protiverske in protidogmatične propagande izven vseh gospodarskih, političnih itd. korporacij in se ž njimi ne sme zamenjavati.

2. Na drugi strani Svob. Misel ni samo protiklerikalna in protiverska, temveč tudi laična, demokratična in socialna in more vsled tega delovati na vseh poljih človeške družabnosti, naj so že filozof-skega, političnega ali gospodarskega zna-čaja.

3. Vloga Svob. Misli pa je predvsem vzgojevalna in filozofična. Njen smoter je takšno občno stanje prepričanja, ki bi moglo spremeniti sedanjo sebično družbo v nesebično, v kateri bi vladala pravica, mir, dobrota in zato se ona nima udele-ževati bojev političnih strank.«

Resolucija je bila sprejeta z vsemi gla-sovi razun enega.

V popoldanski pondeljkovi seji je orisal portugalski senator Magalhaes Lima re-forme v svoji domovini. On prinaša po-zdrave portugalske republike, ki je pre-magala reakcionarne poskuse cerkve in korumpirane prejšnje vladarske rodbine ter plemstva. Republika stoji dandanes na trdnih nogah. Ločitev cerkve od države je izvedena. Kot hčerka Svob. Misli si je republika v svesti, da mora biti svobodo-miselna in protiklerikalna. Šola bo v kratki dobi osvobodjena. Predvsem pa sta dva zakona, ki označujeta naprednost mlade ljudovlade, t. j. obveznost civilnih matrik za vsakega občana in ločitev cerkve od države. Pripravlja se zakon o sežiganju mrličev. Zato prosijo portugalski svobo-domisleci, da naj se vrši prihodnji kongres v Lizboni. Govoru so sledile živahne ovacije.

Nato se je jelo obravnavati vprašanje ločitve cerkve od države, o katerem referira nemški državni poslanec Vogtherr. Pred-laga potrditev rimskih resolucij, ki po-vdarja, da spravlja spojitve cerkve in države vedo, šolo in vzgojo v odvisnost od cerkve. Kongres zahteva od svobodo-mislecev, da pospešujejo vsak v svoji do-movini izdaje zakona o ločitvi. Verske družbe naj se smatrajo za privatne družbe, ki imajo kriti svoje potrebe iz lastnega. Nadalje je treba osvoboditi iz cerkvenega vpliva tudi vse javno življenje, pravo-sodje, bolnišnice, vojaštvo, dobrodelnost i. t. d.

Belgijski poslanec Georges Lorand podpira Vogtherrov predlog. Zahteva, da se premišljuje o praktičnih sredstvih za njegovo izvajanje. Opozarja na razmere v raznih državah, posebno v Avstriji, kjer neverski stariši ne morejo priskrbeti svojim otrokom laične vzgoje. Zato predlaga, naj se sprejme k rimski resoluciji sledeči dostavek:

»Dolžnost vsakega svobodomisleca je, delovati na to, da najdejo načela rimskih resolucij svoj izraz v zakonodaji in upravi njegove domovine in v vsem javnem življenju in da pokaže dejanski, da ima pravico, ne spadati k nobeni veroizpovedi in da se potruži doseči kot svobodomislec tako pravno stališče ko vsak drugi občan.«

Torkovo dopoldansko sejo je otvoril Buisson s svojim referatom o vzgoji, v katerem je izvajal: Svob. Misel se ne omejuje na negativno vlogo, ona mora biti nositeljica velikih socialnih reform, izmed katerih je prva reforma vzgoje. Svobodomislec vseh dežel smatrajo za dolžnost omikanega naroda, zasigurati vsem otrokom vsakemu človeku brezizjemno nanje, potrebno predvsem oni minimum нравne in občanske izobrazbe, brez katere nikdo ne more spolnjevati svojih občanskih pravic. Demokracija, ki se zaveda svojih pravic in dolžnostij, ne more poveriti te naloge kakšnemu posredovatelju (cerkev, verska ali stanovska društva), kajti to dolžnost more izvrševati samo suvereni narod in samo narod more podeliti mladim pokolenjem osnovna načela нравnosti, ta v stoletjih nabrani zaklad in skupno bogastvo ljudstva. Morala je za dobro to, kar je umetnost za krasoto, veda za resnico. Te tri discipline odgovarjajo trem višjim načinom duševnega življenja; one imajo svojo lastno ceno in se razvijajo neodvisno od verskih ali metafizičnih pojmov. Morala ima svoja lastna sredstva in svoj lastni predmet, to je vzbujati v otroku samozavest, da odkrije zakon dolžnosti v sebi samem in vstvariti tako iz vsakega človeškega bitja нравno moč, ki bi se mogla nadzorovati sama. Pouk o občnih zahtevah ljudske нравnosti ne nasprotuje nobenemu verskemu, filozofičnemu ali socialnemu prepričanju, kajti on premaguje le absolutizem pri učitelju, duh sovraštva pri učencih in se omejuje na to, da zbližuje v bratski ljubezni otroke vseh stanov, da se jim skupno vcepi zakon, ki bi ga ne zavrnila nobena vera, namreč zakon dobrote. Kongres naj poziva svobodomisleece, da organizirajo v svoji domovini vlada-

jočim razmeram odgovarjajoč način sistematične propagande v prospeh obveznega laičnega narodnega pouka, podeljenega otrokom naroda v imenu naroda v njihovem maternem jeziku. Ta pouk, naj vsebuje нравno in občansko vzgojo, naj se ozira na vsako vest, ali neodvisno od vseh cerkev.«

Po Buissonu je referiral od vseh burno pozdravljen stari holandski bojevniki, Domela Nieuwenhuis. Svoje nazore o vzgoji je zbral govornik v sledeče stavke:

1. Vsaka vzgoja temelji v svoji osnovi na deterministični podlagi.

2. Svobodomislec ne priznava nobene absolutne morale.

3. Nравnost je pojav socialnega življenja in zahteva, da se občutijo in razumevajo najvišji družabni interesi.

4. Vsi materialni in intelektualni pojavi so vezani od zakona vzročnosti.

5. Vsak človek ima dedni zaklad нравne vzgoje.

6. Pogoji vzgoje leže v otroku, ki jih je podedoval od minulih rodov.

7. Vse, kar se tiče telesnega in duševnega razvoja, spada k нравni vzgoji.

8. Vsak otrok ima pravico zahtevati individualno vzgojo.

9. Podlaga morale je smisel za resnico, ki išče resnico in ima pogum jo poiskati.

10. Vera v osebnega boga je za vzgojo brez pomena. Ona je v mnogih slučajih škodljiva.

11. Vsaka verska etika je nenравna, kajti нравnost mora temeljiti v človeku samem in nikdar izven njega.

12. Vsako združevanje morale z vero je škodljivo.

13. Vsaka vzgoja mora biti osebna in ne sme pohajati iz naučenih pravil, temveč iz pridobitih izkušenj.

Obe resoluciji, Buissonova in Nieuwenhuisova, sta bili sprejeti enoglasno.

Popoldansko torkovo zasedanje je bilo namenjeno upravnim zadevam mednarodne zveze Svob. Misli. Predvsem se je debatiralo dolgo o predlogu franc. poslanca Hubbarda o mednarodnem plakatu proti vojni in oboroževanju. Delegati so se zavzemali vsi za predlog, a nismo mogli priti do sklepa glede realne izvršitve. Silen hrup in ogorčenje pa je nastalo, ko je proglasil poljski delegat Andrej Niemojewski (kateremu se je pridružil tudi slovenski zastopnik), da naj z vseobčim mirom in razoroževanjem začnejo veliki narodi, da pa mali, podjarmljeni narodi želijo in iščejo vojno. Ko je sklenil Niemojewski svoj govor

z vzklikom: »V imenu podjarmljenih narodov živel!« se je pacifistično razpoloženje precej razpršilo in se je sprejela le resolucija, ki prepušča izdaje mirovnega plakata na prosto voljo vsaki narodni federaciji.

Zvečer se je vršil velik javni shod, ki se ga je udeležilo nad 6000 ljudi. V sredo so se podali delegati na izlet na starnberško jezero.

TH. OSTRÝ:

Razlaga avstrijskega zakonskega prava in težnje po njegovi reformi.

Nadaljevanje.

VIII. Prepovedi.

Od zadržkov moramo razločevati prepovedi. Prepovedi v smislu zakonskega prava so zakonski predpisi, ki prepovedujejo v gotovih slučajih sklepanje zakona brez ozira na njegovo veljavnost. Se je li sklenil zakon brez ozira na obstoječo prepoved, je zakon sicer veljaven, toda poročenca in duhovnika, ki je posredoval pri sklepanju zakonu, doleti kazen.

Takšne prepovedi so:

1. Prepoved za aktivne vojake, skleniti zakon brez dovoljenja vojaških uradov. Slična prepoved velja za žandarmerijo, za vse osebe od prvega do tretjega nabora (dispenze podeljuje izjemoma domobranski minister), prave konzularne uradnike, računske uradnike, ki so podvrženi najvišji računski kontroli, končno za finančno stražo in neaktivne osebe, ki spadajo k vojaštvu, v kolikor se jih tiče § 61 lit b—e deželnoobranskega zakona,

2. Prepoved, se omožiti neposredno po ločitvi zakona ali takoj po smrti moža. To pa zato, da ne nastanejo dvomi kdo da je oče še ne rojenega a že splojenega deteta. Zato predpisuje zakon ženi v tem slučaju daljšo ali krajšo čakalno dobo. Je li žena noseča, mora počakati do poroda; je li nosečnost dvomljiva, mora čakati šest mesecev po ločitvi. Ako na nosečnost ni misliti ali je ona po razsodku izvedencev izključena, more politični urad znižati čakalno dobo na tri mesece. Taisti predpisi veljajo za slučaj, da je zakon neveljaven.

3. Prepoved skleniti zakon, ako poročenca ne moreta dokazati, da njuj zakon ne zabranjuje nobena ovira, n. pr. da nista mladoletna, da je dal oče dovo-

ljenje, da je prejšnji soprog umrl ali bil sodno proglašen za mrtvega i. t. d.

4. Prepoved, ki velja za Kranjsko, Tirolsko in Predarlško, da nenastanjene uslužbene osebe in dninarji, ki so pristojni v te dežele, ne smejo skleniti zakona brez dovoljenja pristojnega političnega urada, ki pa ni primoran dati svoje dovoljenje.

IX. Sklepanje zakona.

Neoziraje se na cerkvene obrede in običaje (kakor maše, blagoslov, menjanje prstanov, zvezanje rok s štolo i. t. d.), katere zakon nikdar ne predpisuje za veljavnost poroke in katerim se toraj nikdo ni primoran podvreči, obstoji sklepanje zakona v proglasitvi konsensa t. j. slavnostni izjavi obeh poročencev, da hočeta skleniti zakonski dogovor. To izjavo morata podati pred postavnim duhovnom jedne občine, v kateri stanuje eden izmed njiju in v prisotnosti dveh prič.

Pred drugim duhovnikom (t. j. v drugem kraju) se more skleniti zakon samo tedaj, ako je bil duhovnik dotičnega kraja od pristojnega duhovnega upravitelja vsaj enega izmed poročencev pismeno delegiran (t. j. k zastopovanju pri izjavi konsensa pooblaščen). Manjkanje pooblastitve pa veljavnosti zakona ni na potu. Prisotnost obeh prič je nujna na vsak način, drugače bi bil zakon neveljaven.

Ako sta poročenca raznega verskega izpovedanja, moreta skleniti zakon pred jednim izmed pristojnih duhovnikov, toda samo pred jednim. Pač pa dasta svoj zakon lahko blagosloviti od pristojnega duhovnika druge cerkve.

Iz besedila zakona (»blagoslov«) sledi, da se ta »blagoslov« ne sme zamenjati z novo, drugo izjavo konsensa (soglasja). To je popolnoma cerkven opravek, ki ima samo verski pomen in je za veljavnost zakona brezpomemben.

Zapis v matriko zakonov v farovžu je sicer od zakona predpisan ali ni pogoj za veljavnost sklenjenega zakona. Drž. zakon nikjer ne predpisuje, da bi moral biti zakon blagoslovljen v cerkvi ali molilnici. More se zahtevati, da se vrši poroka na privatnem stanovanju ali na dostojnem javnem mestu (v dvorani), ki je primerno opravljena. Ako bi se duhovnik tej zahtevi upiral, se more vložiti prošnja za civilni zakon.

Za civilni zakon veljajo slični predpisi s to razliko, da se vrši izjava soglasja pred predstojnikom političnega urada ali

njegovim namestnikom in jednim zapriseženim zapisnikarjem (toraj političnim uradnikom). O sklenitvi zakona se spiše uradni protokol, ki ga podpišeta oba poročenca, obe priči in oba uradnika.

X. Pravne posledice zakona.

Ako se je zakon sklenil veljavno, nastane med soproga razmerje, katerega glavna načela podaja zakon. Sem spada:

1. Obojestranska dolžnost in obojestransko pravo do spolnega občevanja soprogov z popolno izločitvijo tretjih oseb. Vsak soprogo ima pravico zahtevati in dolžnost izvrševati t. zv. zakonsko dolžnost in ohraniti t. zv. zakonsko zvestobo. Trajno se upirati izpolnjevanju zakonske dolžnosti bi moglo biti v gotovih slučajih vzrok ločitve; nezvestoba se zasleduje tudi od kazenskega zakona (§ 502 in 510) in je vzrok ločitve in razpore.

2. Dolžnost skupnega stanovanja. Žena mora slediti možu na za to določeni stan in ima pravico zahtevati, da jo sprejme mož na svoj dom. Ako jeden soprogo drugega s slabim namenom zapusti, more to biti vzrok za ločitev in razporoko. Dolžnost in pravica do skupnega stanovanja preneha:

- a) pri ločitvi.
- b) pri predpisnem stanovanju moža (ječa, vojašnica, bolnišnica i. t. d.),
- c) ako izbere mož od zakona prepovedano stanovanje (n. pr. mesto, iz katerega je bil iztirjan).

3. Dolžnost ravnati spodobno s drugim soprogom. Slabo ravnanje more biti vzrok ločitve in razpore.

4. Dolžnost se vzajemno podpirati. Med drugim spada sem dolžnost skrbeti za bolnega soproga. Zanemarjanje te dolžnosti se kaznuje po § 360 kaz. zak.

Razven teh občnih, za oba soproga veljavnih predpisov, obsega zakon posebne določbe o nekaterih dolžnostih moža. Tako ima mož pravico:

- a) določiti skupno stanovanje;
- b) urejevati dom. Ako se mu žena v tem nepretegoma in brez tehtnega vzroka zoperstavlja, more to biti razlog za ločitev;
- c) zastopati ženo, predvsem upravljati njeno imovino, ako se ona temu ne zoperstavlja.

Zato pa mora mož

- a) ženo primerno preskrbovati (stanov., obleka, hrana)

b) zastopovati ženo, predvsem pred sodnijo, ako ona to zahteva.

Kar se tiče žene:

a) je podvržena moževi oblasti, kadar gre za upravo in določitev v rodbinskih in gospodarskih zadevah;

b) mora podpirati moža pri upravi domačije, če treba z lastnim prislužkom;

c) ima pravico in dolžnost, sprejeti možev priimek. Možev priimek obdrži tudi v slučaju ločitve oz. razpore.

d) se ravna ženina državna in občinska pristojnost po moževi pristojnosti, katero z njim pridobiva in zgublja. Izjema glede sodne pristojnosti nastane ako ima n. pr. samostojno obrt i. dr.

XI. Zrušitev zakonskega sožitja.

Popolnoma in brezizjemno je izključeno, da bi zakonski sami in po svoji volji zrušili zakonsko vez. Edina k temu upravičena oblast je sodišče, ki more formulirati svojo razsodbo v treh oblikah: ali da proglasi zakon neveljaven, ali dovoli razporoko, ali pa da zakon razloči.

XII. O neveljavnosti zakona.

Po naših zakonih se smatra zakon za veljaven, ako sta se poročenca držala vseh predpisanih formalitet. Trdi pa kdo najsi bo že privatna oseba ali urad, da zakon ni bil sklenjen veljavno, tako da zakon dejanski ne obstoji, zadene to osebo tudi dolžnost, svojo trditev dokazati.

Zakon more biti proglašen za neveljaven samo tedaj, ako se je sklenil vkljub temu, da je obstojal zadržek, ki je bil pri poroki neznan, ali pa nalašč zamolčan. V poslednjem slučaju ne more oseba, ki je zadržek zatajila, použiti tega zadržka v svojo korist.

Je li zadržek javnega značaja, t. j. takšen, da se morajo ozirati nanjo uradi sami, (sorodnost, svaštvo, unos, še obstoječ zakon, posvečenje in slavnostne obljube, verska razlika, zadržek katolicizma, prešestvo, umor soproga, nezadostna izjava volje, sodelovanje pri ločitvi) mora pričeti obravnavo radi ločitve urad sam brez vsake privatne tožbe, zadržek privatnega značaja (zmota glede osebe, mladoletnost i. t. d.) more uveljaviti samo oseba, ki ima k temu izključno pravico. To se stori s tožbo opravičenega, ki zahteva proglasitev neveljavnosti zakona.

K tožbi so opravičeni:

1. Oče, ozioma varuh, ako je stopila v zakon mladoletna oseba. To pravico pa sme uveljaviti samo, dokler še traja njegova očetovska moč.

2. Soprog, ki ga ne zadene glede zadržka sokrivda, n. pr. oseba, ki ni vedela o impotenci druge i. t. d.

Ta pravica pa preneha:

a) ako umre opravičena oseba (njeni dediči ne morejo uveljaviti te pravice);

b) ako se je te pravice odrekla in

c) ako je vstrajala v zakonu, čeprav je zvedela v zadržku.

Ta pravica se znatno omeji, če se zahteva proglasitev neveljavnosti, ko je že jeden soprog umrl ali če sta umrla že oba. V tem slučaju je takšna proglasitev dovoljena samo tedaj, ako to zahteva:

a) kazensko sodišče (n. pr. zločin dvoženstva);

b) državna uprava (izplačevanje vdovske penzije, kaduciteta);

c) interesirani privatnik (dediči).

Kar se tiče zadržkov, dokaz njih eksistence potom izjave soprogov ali prisege ne velja. Glede zadržka impotence velja predpis, da morata živeti soproga za skušnjo še eno leto skupaj, ako ni očitno, da se impotenca ne da ozdraviti; v slučaju naj se zahteva izjava tozadnjih sodnih zdravnikov.

Pristojen je sodni dvor prve instance (okrajno ali deželno sodišče), v okraju katerega se nahaja bivališče soprogov.

J. ANATOMIST:

Naš človek.

(Iz mojega dnevnika.)

Letos je velika suša in zato slaba letina.

Na prošnjo in agitacijo duhovnikov je šlo okoli 130 romaric in romarjev iz bližnjih vasi na Brezje in na Bled. Iz oddaljenih vasi se je pridružilo še kakih 500. Lepa armada večinoma žensk, svetih Amazonk, bojevnic za sv. vero.

*

Pri sosedu je vse živo. Nocoj so se vrnile. Danes zjutraj, predno so odšle, so bile pri obhajilu. Podal sem se tja tudi jaz. Polna hiša, otrok in starih ženic, ki so prišle poslušat, kako je bilo na božji poti. Nekatero romarico so bile pijane. Sosedinja gospodinja je imela glavno besedo in je pripovedovala:

En frančiškan je napravil tako lepo pridigo, tako nas je priporočal materi božji, tako nam se je zahvaljeval, da se je moral zjokati vsak, ki ga je poslušal. Posebno na začetku in na koncu je lepo govoril. Pravil je, naj molimo in prosimo mater božjo in dala nam bo vse, kar želimo na duši in na telesu. »Niste se kratili« je govoril, »zapustiti svojih otrok in priti iz zapuščenih svojih krajev sem k svoji edini materi, katera gleda vedno na vas in si vse zapomni.« Za jokati je bilo ... Mati božja je na Bledu bolj lepa, bolj debela, bolj polna v obrazu kakor ona na Brezjah (in pogladila se je s polno roko po obrazu). Na Bledu je v cerkvi ena vrv in vsak se je mora dotakniti. Gospod sv nam rekeli, da mora vsaka zvoniti. Kar po deset nas je zvonilo skupaj in se obenem smejala ... Maše so bile samo (!!) po goldinarju. Zelo lepo je bilo ... Ona je brbljala naprej, druge pa so pazljivo poslušale in vsaki hip je bilo slišati »Oh, kako je moralo biti lepo!« in mlade hčerke so vzdihovale: Ko bodem starejša, pojdem tudi jaz, »Tudi jaz«, »Jaz tudi« ...

Kaj se hoče s takim ljudstvom, ki ga vjame duhovnik takoj na svoje limanice, ki ga takoj prevari, ker s zdravimi očmi in pri belem dnevu ne vidi? Maše samo po goldinarju! ... Za našega človeka, ki trpi največje uboštvo in poleg tega v taki suši ni goldinar nič ... Koliko plačanih prošenj, koliko ofrov, koliko kupljenih svetih podobic? ... Vse to gre iz žepa siromašnega ljudstva, ki naj bi živelo le od besed božjih, v žep božjih namestnikov, kateri pa ne morejo živeti od svetih besed, temveč od pristradanega evenka ... Peljejo našega človeka v Lurd in Rim, da se še bolj utrdi v pokornosti in ponižnosti, kajti ni še zadosti pokoren, ponižen in — klerikalen ...

*

Vsa okolica govori le o romanjih. Kako lepe pridige, spovedi, obhajila! ...

Nikdo pa ne ve povedati ničesar o krasoti slovenske zemlje, slov. Švice: Bled, Bohinj, Vintgar itd. Za naravo nima smisla nobeden. Kaj takega se more zgoditi le pri našem človeku, ki občuduje le lepoto neumetniških svetih podobic, kipov in cerkva, ki poljubuje ogle različnih oltarjev in različne ostanke, ki meče denar za maše in drugo, ki neprestano le prosi, moli in se spoveduje, a ima doma v družini in z sosedo večni kreg in prepir ...

»Veste, strina, vse svoje križe in teža-
ve sem pozabila, vse trpljenje in težkoče
so izginile, tako sem bila zadovoljna, tako
vesela, da ne morem dopovedati« je pra-
vila romarica.

*

Zvečer sem šel h kumu. Neprenehoma
se vrti govor o božjih potih, svetih vo-
dobah, čudežih, o litanijah, spovedih, du-
hovnikih: »Dušo in telo bi dala« je vzdih-
nila pobožna ženica, »ko bi moja vnuka
znala peti pri sv. maši na koru... Naš
rod ni za kolo, stroje in enake nove
stvari, ne, naš rod mora biti tak, kakoršni
so bili naši predniki. Pustimo mi te stvari
na miru, kaj nam bo pomagalo to frfranje
na kolesih? Meni se dela omotica v gla-
vi, ko vidim koga, da se pelje. Noge so
najboljše. Človek naj hodi, ptič naj leti,
riba naj plava! Bog daj, da bi vsi padli
in se pobili, ki se vozijo na kolesih« je
še zaželela iz globočine pobožnega srca...

Kaj bi dejala o drugih tehničnih iz-
umih? Slovenski narod ni za te stvari,
naši predniki so hodili peš! Tehnika in
napredek nas gotovo ne more podreti,
ker imamo trdne noge...

*

Mehanizem, enostavni mehanizem!
Nedelja, maša. Vse molitve v monotoniji
suhoparne vsakdanjosti. Mehanično si
podvržejo duševnost človeka in on jih iz-
govarja brez pomisleka tjavendan. Usta
in jeziki se gibljejo popolnoma mehanično.
Ker sam ne more najti v sebi čustev, pa
kupi molitvenike in tam jih dobi ter si
prilaščuje tuja čustva, a bog je stem se-
veda zadovoljen. Mohorjeva družba o-
pravlja zelo hvaležno delo, da prodaja
med slovenski narod taka čustva prav
pogostoma in po ceni... In zato ta čuv-
stva niso globoka. Navade so, kakor se člo-
vek navadi tobaka, pijače, igre.

*

Danes je bil občni zbor »Konsumnega
društva«. Na zborovanju so se prepi-
rali. Vsi so hoteli, da bi šlo v poslo-
vanju redno naprej, ali nikdo ni hotel
prevzeti kakega dela. Pisal sem zapisnik
in člani so več gledali na mojo roko, ka-
kor sledili predavanju. Vsaki malenkosti
so se smejali. Ko se je kdo podpisoval,
obkrožili so ga drugi ter prav pazljivo
gledali, kako se podpisuje. Malo jih zna
pisati, znali so, ali so sčasoma pozabili...
Ampak oni molijo neprenehoma, se mu-
čijo, trpijo, da ostane kaj za maše in
božja pota.

Ceste imajo, da bog pomagaj! Kmetje
se mučijo z vozovi po strmi, skalnati in
od dežja razrovani cesti. Razrite so te
ceste kakor so razriti od skrbij njih ob-
razi... Seveda bo tako še dolgo, dolgo
časa trajalo, ker je bog previsoko, a ce-
sar predaleč.

*

Nedelja je, maša! Niti ne mislijo, ko
molijo, usta se jim odpirajo in zatvar-
jajo avtomatično. Nekdo pred menoj je
rožljaj z rožnim vencem, da bi ga mogoče
pogledali, kako je pobožen... Poleg me-
ne je mrmljal drugi pri skupni molitvi.
glasno je izpregovarjal le amen... Iz kota
sem slišal: Dobil je 24 ur zapora. To je
prava mehanika, priporočljiva za pro-
učavanje...

To pohajanje v cerkve, to romanje, te
neprestane molitve bi bile zgubile gotovo
že davno svojo moč, ko bi se ne bila cer-
kev organizirala na moderni način na
gospodarskem polju.

*

Stari ljudje ne morejo čuti, ako kdo
kaj reče o duhovniku, četudi je resnično,
ker duhovnik je svet človek, od boga po-
stavljen in kot tak ne more storiti kaj
slabega. V vseh stvareh je tako, kakor
pravi gospod in to si ne da pobiti z eno-
stavnega razloga, ker drugače ne more
biti. Ali je potem težko izrabljati to za-
upanje?! Gotovo ne, kakor to vidimo sa-
mi pri našem človeku.

*

Kako so daleč od pravih pojmov v fi-
ziki, astronomiji, zemljepisju in drugih
znanostih. Strela je zažareno železo; ko
pada toča, se mora vreči pred vrata stol
narobe tako, da štrlijo noge proti nebu;
London, Pariz, Petrograd, Rim so enako
oddaljeni, Dunaj je najbolj oddaljen (zato
nam ne more morda niti pomagati), New-
York je nekaj oddaljenejši, ker je v Ame-
riki; kako je neki mogoče, da je le $\frac{1}{4}$
zemlje, $\frac{3}{4}$ pa vode, ko je okrog povsod
zemlja... To so našemu kmetu še vedno
problemi.

THEODOR BRUNNECKER:

Pot v večnost.

Med dogmami vseh ver je ena, ki za-
služi vsled svoje nesmiselnosti posebno
pozornost. To je dogma o posmrtnem
življenju.

Misel o nebesih se je rodila obenem
z vero v bogove. Prvotni ljudje si marsi-

katere naravne dogodke niso mogli pametno razložiti. Zato je vstvarila njih domišljija nevidna, silna bitja, ki urejajo vse čudne naravne prikazni, kakor so blisk, grom, vulkani, potres, dež, vihar in človeška usoda. Ta bitja so si predstavljali neizmerno velika, silna, popolna in modra. Kakor so bile naravne prikazni človeku koristne ali škodljive, so imenovali bogove dobrotljive ali sovražne. Tako je vstvaril človek v svoji omejenosti svoje bogove, svojega Boga in se valjal v prahu in strahu pred njim.

Ko so pa bili vstvarjeni bogovi, se jim je moralo izmisliti tudi njih bivališče in ljudje so jih vmestili v »nebesa«. Tej veri se je pridružila še druga. Samozavest je rodila v človeku misel o nesmrtnosti in o posmrtnem življenju. In tudi to posmrtno življenje so premestili v nebesa, kjer bodo večno srečni in enaki bogovom.

Ako primerjamo nebesa z trenutnimi zemeljskimi razmerami, zapazimo, da so nebesa vseh ljudstev precej enaka svetu, v katerem se gibljejo. Kajti človek si ne more izmisliti ničesar, česar ni na zemlji videl, slišal, čutil. Zato so nebesa le podoba zemeljskih teženj in želj.

Eskimo iz visokega severa opisuje svoja nebesa kot razsežne snežene in ledene planjave, severnoamerikanski Indijanec kot velike šume z obilno divjačino, prebivalec afriške puščave kot cvetočo oazo, avstralski zamorec, Patagonec, Ind, Kitajec in Japanec vsi si mislijo nebesa po zemeljskem vzoru. Turek prispodobi svoja nebesa veliki, obširni, sijajni in udobni dvorani, kjer bo čepel na divanu, pušil pipo in užival obdan od vedno lepih in vedno nedolžnih lepih deklet večno življenje. Na zemlji ne sme Turek piti vina, v nebesih pa ga je povsod v obilici in dober bode, da se ga človek nikdar ne upijani. Naj so nebesa raznih ljudstev že kakoršnakoli, v tem so si vsa enaka, da tam ni skrbi in bolečin.

Kakor učijo fajmoštri, mora tudi kristjan verovati v nebo in peklo. V nebesih vlada večno veselje, v peklu pa so muke in škripanje s zobmi. In kdo pride v nebesa? Po nauku prižnice oni, ki niso bogati, ki se ne protivijo krivici in se dajo podjarmiti, zaničevati, vsi, ki so zadovoljni in pohlevni in se dajo izžemati, trpijo lakoto, žejo in mraz, vsi, ki so pobožni in se ne brigajo mnogo za zemeljsko življenje, za zemeljsko srečo in napredek, vsi, ki so lahkoverni in verjamejo vse, kar jim povedo fajmošter, vsi, ki so ubogi na

duhu in ne marajo znanosti in ljubijo nevednost. Vsi ki delajo tako, bodo deležni večnega uživanja, ki pa mislijo drugače, se bodo pekli med hudiči v peklenem ognju.

Cerkev uči, da pride za enkrat samo duša v nebesa. To je bilo treba povedati, kajti da bi šel človek v nebesa s cilindrom in lakiranimi čevlji, z frakom in žiletom, monoklom in palico, tega bi ne verjelo največje budalo. Ampak duša je netelesna in nevidljiva. To pomeni za mislečega človeka toliko kakor nič, kajti kar je nevidno in netelesno, to za nas ne more obstojati.

Užitki in muke so mogoče le potom delovanja živčevja, mozga. Vsi užitki, telesni kakor duševni, temeljijo na funkcijah čutnih živcev in čutnih organov. Ravno tako vse bolečine, telesne kakor duševne. Brez vida, duha, posluha, okusa in čuvstva ni užitka in ne muke.

Ali more potem duša, — ki ni »nič« — uživati v nebesih medene napoje? — Ne! — Ali more duša gledati Boga? — Ne, kajti ona nima očes in Bog je ravno tako nevidljiv in netelesen. »Nič« ne more videti »nič«. — Ali more slišati duša angelje peti in igrati na harfe? — Angelji so netelesna bitja, ki nimajo goltanca in prstov za igro. — In ali more občutiti duša v peklu vročino? — Ne, kajti ona nima čutnih živcev. — Ali jo morejo hudiči ščipati s kleščami? — Ne — kam? Ona je nič. — Ali more vpiti od boleti? — Ne, ona nima goltanca in pljuč. — Ali more od muke škripati s zobmi? — Ne, ona jih nima. — Vidi se, da so nebesa le sanje.

In kje so ta nebesa? Mnogi verujejo še dandanes, da so nebesa onstran velikega modrega pokrova, ki pokriva zemljo, ko stekleni cilindri kvarglje v štacuni. Cerkev je mnenja, da se nahaja peklo v zemeljski notranjosti. K tej misli so jo privedli najbrž ognjeniki, ki bljuvajo ogenj in lavo. Ampak ta lava obstoji povsem iz pozemeljskih znanih snovij in ni se še čulo, da bi priletel na dan kakšen peklenski kotel, kakšne klešče, verige, drogi in enaka mučilna orodja.

Pa poskusimo zračunati z matematiko, kje bi neki mogla ležati nebesa. Pri tem se moramo vmisliti v ogromne časovne in prostorne razmere. Že na zemlji so velike daljave, n. pr. ekvator s svojimi 40000 km. Ampak ta daljava izgine v primeri z razdaljami med svetovnimi telesi. Že mesec, ki je nam najbližji, je oddaljen od zemlje 50.000 milj. A kaj je

ta daljava v primeri z 20.000.000 miljami, ki leže med zemljo in solncem! In še ta daljava je malenkostna z razdaljami posameznih najbližjih zvezd. Tako je oddaljen od solca Jupiter 104 milijonov milj, Saturn 190 mil. milj, Uranus 386 mil. milj in Neptun 605 mil. milj. Kakšna razdalja! 605 mil. milj. In vendar je to malenkost proti razdaljam med zvezdami nepremičnicami.

Naš solčni sistem obstoja iz števila nebeških teles, ki se ne razidejo in vplivajo na medsebojne pozicije. Daleč zunaj v svetovnem prostoru je še nešteto takih gruč, v sredi katerih se nahaja njih solnce ali zvezda nepremičnica. Veda je merila njih medsebojna razdalja in ni mogla več izhajati z merilom od milijona milj, kajti sicer bi morala računati s tako dolgimi številkami, ki se ne dajo več povedati. Zato se poslužuje zvezdoslovje nove enote, tako zvanega svetlobnega leta. Svetloba premeri namreč v kratki dobi zelo velike prostore in sicer 42.000 milj v sekundi. V minuti prepotuje toraj 2.520.000 milj, v uri 151.200.000 milj, v enem dnevu 3.628.800.000 milj, in v enem letu 1.324.512.000.000 milj, t. j. en biljon, tristoštiriindvajset tisoč petstodvanajst milijonov milj. Ta razdalja služi kot enota, s katero se merijo razdalja med zvezdami in se imenuje svetlobno leto.

Razdalje med zvezdami so zelo različne. Zvezda Alfa, ki je našemu solčnemu sistemu najbližja, je oddaljena od nas 4 svetl. leta, Kapela 10 svetl. let, Arktur 24 svetl. let, polarna zvezda 48 svetl. let. Ampak te zvezde so nam še razmeroma blizu. Kajti mi vidimo tudi take, ki so oddaljeno po stotine svetl. let in učenjaki so zračunali take, ki so 1700 svetl. let daleč. In koliko biljonov je zvezd, ki jih radi prevelike oddaljenosti niti ne moremo videti! Prostor je neskončen, nebes ne more biti.

In pojmo enkrat na pot na najbližje zvezde. Izvolimo električno železnico, ki prevozi 100 milj = 742 kilometrov na uro. To je gotovo velika hitrost. Vozimo se noč in dan. Dnevno bi premerili 2400 milj. V dveh dneh bi se pripeljali okoli zemlje. Da pa pridemo na mesec bi se morali voziti že 21 dni. Na solnce bi potrebovali s takim vlakom 23 let, na Neptun pa 690 let. A mi bi bili še vedno v našem lastnem solčnem sistemu. Ako bi hoteli prevoziti daljavo enega svetlobnega leta, bi rabil naš brzovlak z 742

kilometri na uro en milijon 520 tisoč let. Na najbližjo zvezdo Alfa bi se vozili 6 milijonov let, na Kapelo 15 mil. let, na Arktur 36 mil. let, na polarno zvezdo pa 72 milijonov let.

Ampak naš vlak lazi prepočasi. Vse dimo se na hitrejšega. Recimo da prevozi 1000 milj na uro. Tedaj bi bili na najbližji zvezdi Alfa v 600.000 letih. Ako pa leti vlak s hitrostjo 100.000 milj na uro smo tam v 6000 letih, s hitrostjo 1 milijon milj na uro pa v 600 letih. Ako se peljemo z hitrostjo en milijon milj na uro, smo v 7200 letih na polarni zvezdi. In koliko bi rabili na zvezde, ki so oddaljene na tisoče in stotisoče svetlobnih let? Leta bi šla pri zgorajšnji hitrosti v milijone let in večje hitrosti si vendar ne moremo misliti.

Sveto pismo pa uči, da je zemlja stara še le 7000 let. Ako bi bile toraj leteli duši Adama in Eve s hitrostjo 1.000.000 milj na uro, kar se ne da misliti, bi dospeli dandanes še le do polarne zvezde, kaj še le v nebesa. In preteklo bo še milijone let, predno dospeta do nam znanih zvezd. V nebesa toraj še nista mogli priti, tem manj pa duše njih naslednikov, ki se častijo kot svetniki in satan bo prežal še dolgo zastoj pri peklenskih vratih, predno se prikaže prva duša na onem svetu. Kje je, ljudstvo, tvoje nebo, tvoj raj?! Čemu se zgubljaš v daljine, ko je sreča tako blizu? Bodimo dobri in pravični in mi imamo nebesa na zemlji.

MAKS HENNING:

Vraževernost v katoliški cerkvi.

Ako se od časa do časa sliši o kakšnem praznoverju med liberalci, n. pr. če se prorokuje iz kavine gošče, ali pohajajo v spiritistične seje, so na nogah takoj vsi klerikalni časniki in ne najdejo črnih barev dovolj, da pokažejo nasprotnike v luči večnega pogubljenja in neizmerne skaženosti. »Glejte, divji! so vendar boljši ljudje in taki praznoverci niso vredni, da obrišejo čevlje vernemu kmetu. Inteligenca propada, krščanska misel zmaguje i. t. d.« Ne pomislijo pa, da je zvezana katoliška cerkev tako ozko s praznoverjem, da se pojma cerkev in praznoverje skoro krijeta, tako da morajo biti inteligentni duhovniki že zelo oprezní, ako se nočejo smešiti pred svetom. Gotovo, v velikih mestih je med

inteligenco sem ter tje nekaj babjeverstva, ampak to so izjeme in dedna bolezen iz časov cerkvene nadvlade. Nasprotno pa nahajamo povsod, kjer je fajmošter prva oseba, najneumnejše babjeverstvo kot normalno stanje.

Najlepše je to dokazal pred nedavnim škof v Würzburgu, ko je izdal dolg pastirski list, kjer očita svobodomiselstvu »da hoče uničiti vero v nadnaravno razodetje, čudeže, angeli, hudiče, duhove, bogove, čarila, peklenške kazni in nebeško veselje.« Tu je nam potrdil cerkven poglavar črno na belem, da spada vera v hudiče, duhove, bogove in čarila k dolžnostim vsakega kristjana. To ni nič čudnega. Kajti temelj, na katerem stoji cerkev, je omajen in podkopen od znanosti. Zato se morajo gojiti nižji nagoni, dovzetnost za najabsurdnejše praznoverje v neomikanih množicah, da se vzdrži cerkev vsaj še nekoliko časa. Kako tesna da je zveza med katoliško cerkvijo in fetišizmom, dokazujejo med drugim amuleti ali škapulirji, ki so pri nas posebno razširjeni.

Neki duhovnik je spisal s škofom v imen dovoljenjem knigo, kjer priporoča predvsem te le:

1. Škapulir najsvetejše Trojice (beli škapulir).

2. Škapulir sedmih Marijinih žalostij (črni škapulir).

3. Škapulir gore Karmel (rujavi škapulir).

4. Škapulir brezmadežnega spočetja (modri škapulir).

5. Škapulir grenkega trpljenja (rdeči škapulir).

Pisatelj je tako prijazen in nam razlaga, kaj je škapulir, kako so škapulirji nastali, kakšne koristi ima človek, ki nosi enega ali več, kakšne odpustke so podelili papeži, pod katerimi pogoji se le ti zaslužijo in kako je mogoče postati član škapulirskega reda. »Da je pa nositi škapulir in kar je s tem v zvezi zelo pobožno delo, ki ga potrjuje naša vera kakor naš razum, to potrjujejo izjave tolikih papežev, ki so odobrili vse to neštokrat. Res da je ta pobožnost le priporočena, »ali kdor jo opravlja redno in resno, ima pričakovati mnogo koristi za svoje duševno življenje.«

In kako izgledajo ti škapulirji?

1. Škapulir najsvetejše Trojice je naramno pokrivalo, ki obstoji iz dveh kosov bele volne, z rdečim in

modrim križem. Oba sta zvezana s trakovi tako, da se obesi en del čez prsa in drugi čez tilnik.

2. Škapulir sedmih Marijinih žalostij je naramna obleka iz dveh črnovolnenih kosov s trakovi poljubne barve in se nosi tako ko prvi.

3. Škapulir gore Karmel obstoji iz enega črnovolnenega in enega rujavovolnenega kosa, ki sta zvezana s sistorjavnimi trakovi. Nosi se čez prsa in tilnik, nikoli pa drugače.

4. Škapulir brezmadežnega spočetja mora biti iz dveh volnenih kosov svetlomodre barve in ravnotakih trakov.

5. Škapulir grenkega trpljenja in najsvetejših src Jezusa in Marije je iz rdeče volne. Na enem kosu mora biti križ in mučilna orodja na drugem pa srce Jezusovo in srce Marijino.

Ti škapulirji se nosijo posamič, kdor hoče pa biti deležen vseh njihovih milostij, jih mora nositi vse. Teh milosti ne doseže nikdo, ako njegov škapulir ni posvečen od duhovna, ki je k temu upravičen. Najslavnejši škapulir, po katerem so napravljeni vsi drugi radi konkurence od meniških redov, je rujavi škapulir gore Karmel, ki se nosi na čast Mariji, da spozna ona po njem »svoje najzvestejše častilce«. Vpeljal ga je general Karmelitancev, Anglč Simon Stock, ko se mu je prikazala 16. junija 1251 devica Marija ter mu izročila škapulir, po katerem so napravljeni vsi drugi. »Kdor bo umrl s tem škapulirjem, ne bo skusil peklenškega ognja«, mu je dejala baje Mati božja. Kakor se poroča, je storil ta škapulir mnogo čudežev, posebno veliko čudežnih ozdravljenj. Karmelitanski pater Grassi trdi, da ne pride noben menih, ki nosi ta škapulir, v nevarnost.

Puške, ki se niso hotele sprožiti, kroglice, ki so padle brez škode pred noge, katerim so bile namenjene, verige, ki so se raztrgale, meči, ki so se skrivili, nevarnosti, ki so minile, prepadi, v ktere so padali in prihajali zdravi nazaj, požari, ki so se pogasili, bolezni, ki so se ozdravile i. t. d. i. t. d. kličejo v svet, da nosi karmelitanski škapulir po pravici ime: »rešitev v nevarnosti«. Da, videlo se je, kako so se dogajali čudeži, če se je posodil škapulir poganom, kako je takoj ugasnil požar, če je kdo vrgel karmelitanski škapulir v ogenj ali kako je utihnil na morju vihar, če je pomagal mornar ta škapulir v vodo.

Seveda so obdarovali papeži karmelitanski škapulir z velikimi odpustki. Najglavnejše priporočilo je sobotni privilegij, ki ga je potrdil 15. februarja 1613 papež Pavel V. s sledečim dekretom:

»Karmelitanski red sme pridigati krščanskemu ljudstvu, da bode najsvetejša devica pomagala dušam bratov in članov škapulirnega reda s svojimi nepretrganimi prošnjami, molitvami, zaslugami in s posebno zaščito po smrti in to predvsem v soboto ako so 1. nosili v življenju škapulir, 2. ako so si ohranili potrebno čistost, in 3. ako so molili dnevno trikrat k Mariji, ali če so se postili, kadar to sv. cerkev zapoveduje.« Te zapovedi pa niso enake strogosti. Najvažnejše je nositi škapulir. Sicer je pa več ali manj vse eno, je li nosilec škapulirja vreden ali ne, važno je le, da umre gotovega tedenskega dne.

Razven škapulirjev pozna katoliška cerkev še druge amulette. K njim spada tudi sveti pas. Posebna vrsta svetih pasov je »serafinski pas«, ki se nosi v spomin na vrv, katero je nosil sv. Franc z Asisi kot simbol pokore, uboštva in čistosti.

Pas se nosi čez srajco in je lahko iz volne ali lanu. Ako se strga, se ga vrže v ogenj in naroči novega. Z bulo od 19. novembra 1585 je povzdignil papež Sikstus V. pobožno rabo tega pasu v velered z imenom: »Velered pasu sv. Frančiška«. Ta velered ne obvezuje k ničemur pod kaznijo greha in podeljuje članom neštete milosti. Te milosti so predvsem »nesorazmerno velik zaklad odpustkov in generalnih odvez«, ki »napravijo iz frančiškanske družine čudapolno stvar svoje vrste.« Vsakokrat, ko zmoliijo nosilec pasu od papeža predpisanih 6 očenašev, 6 češčenih Marij in Čast bodi Bogu, dobijo »vse odpustke svete dežele, popolne in nepopolne, vse odpustke vseh bazilik in rimskih svetišč, vse odpustke svetišč v Asizi i. t. d. to se pravi »tisoče popolnih in stotisoče nepopolnih odpustkov.« Odpustki se dobijo vsak dan, kadar se človeku zljubi in kolikor si jih poželi. »S tem je mogoče rešiti vsak dan tisoče ubogih duš iz vic« pravi papeški prelat Ségur. Gotovo, prevezati se z vrvjo in zdrdrati šest očenašev, to zna tudi in ima dosti časa vsak kočijaž. Cerkveni mogočnejši priporočajo sicer pri tem opravilu tudi malo pobožnosti, ampak oni povdarjajo, da je glavna stvar vrv. Takšen fetišizem

se prav nič ne loči od onega v afriških gozdih.

Največja milost, ki so je deležni člani velereda serafičnega pasa, pa je velika frančiškanska odveza, ki vrne človeku krstno nedolžnost. In to milost je mogoče dobiti nič manj ko šestintridesetkrat na leto in za dodatek še papežev blagoslov.

Manj slavni pasovi so pas sv. Jožefa, ki je rešil žel. 1657 pobožno nuno od groznih bolečin, kterega je pa odobrila še le papež Pij IX. in ga obdaril z odpustki. Ta pas je iz volne, bombaža ali lanu in mora imeti sedem vozlov v spomin sedmih bolečin in sedmih blaženosti sv. Jožefa. On pomaga vzdržati nedolžnost in ozdravlja bolezni.

Nadalje so še črnousnjeni pas svete matere Monike, svetega očeta Avguština in sv. Nikolaja Polentinskega. Poslednji je menda najbogatejši na odpustkih. Že samo volja iti k spovedi donese mnogo odpustkov. Iz znanejših pasnih redov moramo še omeniti »Bratovščino angeljske armade, ali pasu svetega Tomaža Akvinskega.

K amuletom spadajo še rožni venci. Tako poroča cerkveni »Sondboten Kalender« za l. 1909, ki je namenjen predvsem tretjemu redu sv. Frančiška s perverzno meniško domišljijo sledeče:

Kako je frančiškanski rožni venec pregnal hudobnega duha.

Hudobni duh se je pridružil nekoč v Meksiki nekemu mladenču v podobi neznanosko lepe gospodične, ki ga je očarala s svojo ljubeznjivostjo in ga peljala sredi noči iz mesta na samotni kraj. Tam ga je prosila, da vrže frančiškanski rožni venec proč, ako hoče uživati njeno lepoto.

Ko tega ni takoj storil, se je razjezila in jela preklinjati najčistejšo devico. Mladenč se je zelo čudil, da je ženska opazila rožni venec, ki ga je nosil pod obleko, še bolj pa, ko je kazala tako sovražstvo do božje matere. V njegovi glavi se je jelo svitati, da ima pred sabo samega + + +. Ko je pa hudobnež videl, da vse to nič ne pomaga, se je hudo razsrdil, se spremenil takoj v grozno pošast in se zaletel s svojimi rogovi in velikan-skimi kremplji v mladeniča. Ali srd satanov je bil brezuspešen. Marija ga ni pustila do žrtve, temveč ga zapodila.

Ko se je rešil mladenič na tako čudežen način, je poiskal takoj duhovna, da ga okrepi z sakramenti.

Najznanejši red katoliške cerkve, benediktinski red, nima ni škapulirne ni pasne bratovščine, zato pa sveto benediktinsko kolajno, ki jo ima tudi protestantski nemški cesar.

Kolajna je nastala v 11. stoletju o priliki ozdravljenja papeža Leona IX. Nositi so jo jeli še le v 17. stoletju. Ona donese nosilec neštete popolne in nepopolne odpustke in ima med drugimi tudi te lastnosti:

1. Uniči čarodejstva in vse druge hudičeve nakane.

2. Odvrača vsa čarodejstva od prebivališča.

3. Ozdravlja živali, ki obole na kugi ali nalezljivi bolezni.

4. Ščiti človeka pred hudičevim zapekljenjem in njegovo prekanjenostjo.

5. Pospešuje spreobrnitev trdovratnih grešnikov na smrtni postelji.

Razven tega pa se odlikuje kolajna z drugimi prednostmi. Tako

ničuje strupe.

2. Iztreblja kugo.

3. Ozdravlja od kamna, trganja v udih, božjasti in bljuvanjam krvi.

4. Pomaga materam, da rodijo srečno in v pravem času.

5. Ščiti pred strelo.

6. Razganja nevihte.

7. Varuje nedolžnost.

Kolajna mora biti iz dobre kovine, blagoslovljena od benediktinca.

Druga kolajna je kolajna Jezusovega sreča, ki se rabi za medicinske namene.

Na posled naj omenimo še en amulet t. zv. *Agnus Dei* (Jagnje božje), kolajne ali plošče z vtisnjenim jagnjetom iz voska, napravljenega iz velikonočnih sveč, blagoslovljenih od papeža na belo nedeljo po njegovem kronanju. V cerkvenem slovarju (*Wetzer und Welte*) beremo, da se nosi *Agnus Dei* na prsih ali pa se zapre doma v šatuljo. On pomaga premagati hudičeve skušnjave, ohranja zdravje, varuje pred hitro smrtjo. Kaj pa, ako ne pomaga? Teda pravijo, mora biti nek skrit vzrok v božji previdnosti. Zadnja vratica so postavljena tako spretno, da najde izgovor nosilec, papež, bog in hudič.

Podali smo le majhen odlomek iz katoliškega praznoverja. Ali že ta odlomek prekaša vse, kar vemo o praznoverju svobodomiselnih ljudi, ki se poskušajo v teh stvareh bolj iz radovednosti. Ljudi, ki bi resno upali prititi s takimi igračami do uspeha, je bore malo, med tem

ko so katoliki trdno prepričani, da jim pomagajo čarovnije s kolajnami, pasi, škapulirji i. t. d. Oficialni katolicizem te vraže seveda še niso, ali papež, škofje in meniški redi jih priporočajo in razširjajo. Ako piše kdo proti takemu babjevernemu početju, prepove cerkev takoj čitanje takih spisov.

Cerkev trpi vraževerstvo, ne pa iztrebljanje vraževernosti in obsodi s tem samo sebe.

Sveti apostol Pavel je rekel v časih prvih kristjanov: »Oblecite vaša ledja z resnico, na prsi oklep pravice, oblecite noge v miroljubnost, vzamite ščit vere, s katerim boste odbijali vse strele hudobnega duha; vzemite čelado zveličanja in meč duha, to je besedo božjo.«

Naš fajmošter pa pravijo: »Obesi na prsi in tilnik pet škapulirjev, belega, črnega, modrega, rujavega in rudečega, opasi se s serafinskim pasom, z Jožefovim pasom, z črno usnjenim pasom svete matere Monike, svetega očeta Avgušтина in sv. Nikolaja Tolentinskega, obesi okoli vratu benediktinsko kolajno in *Agnus Dei* in hudič, bolezni in kuga ne bodo škodovali ne tebi ne tvoji živini. Zaslužiš si na tisoče odpustkov in ko umrješ, te osvobodi sveta Devica prvo soboto iz vic.«

NICHO DE VERANCA:

Trsat in Loreto.

Kakor znano, ima rimskokatoliška cerkev po svetu vse polno romarskih krajev. V take kraje potuje letno na milijone in milijone vernikov, da najdejo pomoč v duševnih in telesnih potrebah. Večina teh krajev je prišla do svetovne znanosti po tem, da se je tam nekoč kaj čudovitega dogodilo — navadno se ne ve kterege leta — ali pa da so videli ljudje prikazen, kar je dalo duhovnikom povod, da so organizirali romarska pota z veliko reklamo.

Takšni čudeži in prikazni so zelo različne. Kdo bi jih naštel? Tu je spregovoril lesen ali kamenit kip, tam se je pomaknil raz mesta ali prelil kakšne kaplje krvi. Tu se je videla velika svetloba, sredi ktere se je pojavila Marija ali kakšen svetnik, tam zopet je padal v juliju za največje vročine sneg in pobelil prostor za prihodnjo cerkev i. t. d. i. t. d. Vsem tem povesticam pa verjamejo romarji brez pridržka.

Romarska mesta so imeli kakor vsi narodi tudi poganjski Grki in Rimljani.

Hodili so tja z ravno tako trdnim prepričanjem in z ravno toliko upi, ko naši krščanski romarji in vendar se bo vsak pomilovalno nasmehnil, ako čuje o poganskih svetiščih, in je trdno preverjen, da veruje on najzlatejšo resnico.

Dva takšna romarska pota sta Trsat in Loreto, ki sta v ozki zvezi. Ako vpršaš na Trsatu duhovnika ali cerkovnika o postanku te božje poti, bo povedal sledeče.

Po Kristusovem vnohodu je stanovala Marija v svoji hišici v Nazaretu. Ta hišica ji je bila iz mnogih razlogov mila in draga. Vezali so jo nanjo spomini. V njej jo je obiskal angelj, v njej je živela z možem Jožefom in sinom Jezusom skozi 30 let in v njej je izdahnil njen mož. Apostol Peter je posvetil to hišico v cerkev in postavil v njo oltar z podobo Marije, ki jo je naslikal sv. Lukež. Sv. Peter je bral v nji prvo mašo (!) in sv. Janez je podal Mariji obhajilo. Po smrti Marijini so potovali k hišici neštevilni kristjani iz vseh delov sveta in nebrojni čudeži so se dogajali v nji. Skoz 12. stoletij se je častila hišica v Nazaretu. Tedaj pa so prihrumeli Turki in Marijina hišica je prišla v nevarnost. Zato je ukazal Bog angelom, da nesejo hišico iz dežele. In angelji so jo odnesli l. 1291 iz Nazareta v Trsat. Tu je stala hišica 3 leta in 7 mesecev in napravila mnogo čudežev. Angelji pa so jo prenesli v Rekanati in odtod v Loreto, kjer se nahaja še sedaj. Ko so jo nosili angelji v Loreto, so videli neki pastirji, kako je kočica dolgo plavala nad Loretom. Ni se mogla odločiti, kje naj pristane. Končno se je spustila na vrt neke gospe Lavre ali Lavrete, ki je dala zgraditi nad njo cerkev. To se je zgodilo 10. prosinca l. 1295.

Tako se nastala po poročevanju rimsko-katoliške cerkve trsatsko in loretsko svetišče. Za katolika je prenos Marijine hišice nepobitna resnica, ker so ga potrdili papeži v bulah. In ako uči papež nekaj, kar se tiče vere, je nezmotljiv. Tako je priznal n. pr. papež Julij II. v svoji buli od 27. listopada 1507, da so prinesli angeli l. 1294 hišico iz Betlehema v Loreto. Pa se moti. On pravi, da so jo prinesli iz Betlehema in neposredno v Loreto. Papeži Leon X., Hadrijan VI. in Klement VII. so Julijevo bulo potrdili. Papež Inocencij XII. (1671—1700) je odredil v spomin prenosa poseben praznik in dal vso istorijo v brevir, ki

jo tam berejo naši fajmoštri vsakega 10. decembra.

Papeževe trditve so hoteli podpreti razni »znanstveniki«. Rimski geolog in kemik Bartolini je »dokazal« l. 1860, da izvira apno in opeke loretske hišice zares iz Palestine in da je zato hišica grajena res v sveti deželi. To je naivna sodba, ravno kakor bi sklepali iz tega, ko smo naročili blago na Češkem, da je narejena tudi obleka na Češkem. Za Bartolinijem se je poskušal hrvaški duhovnik Jambreščak, ki pravi v svoji knjigi: »Rimsko hodočašče« (1822): »Da tu ni nobene pomote, dokazujejo temno-rdeče opeke, o kojih je dokazano, da se žgejo samo v sveti deželi. Tako je znanstveno dokazano, da je loretska hišica v resnici Marijina hišica.« Loretska hišica je hotela dokazati svoj izvor tudi sama. Tako pripoveduje taisti Jambreščak, da doleti vsakogar nesreča, ki je odnesel še tako majhno drobtinico iz stene loretske hišice. Nekoč je hotel imeti neki španjolski škof eno opeko iz loretske hišice, da jo vzida v svojo katedralo. Ko so mu jo po dolgem moledovanju dovolili, se ni našel v celem Loretu človek, ki bi se jo upal izdreti. Škof je moral ukazati svojemu ceremoniarju. A je naletel slabo. Človek je takoj obolel in umrl in škof je moral opeko vrniti, ki se vidi še sedaj z verigami okovana. Ampak to je dokaz, da hišica ni prava. Ako je mogla ena opeka tako kaznovati nedolžnega človeka, bi bila odbila hišica lahko vso turško armado in bi je angeljem ne bilo treba prenašati.

Kot nadaljni dokaz prinašajo katoliki mnoge čudeže, ki so se godili na Trsatu in v Loretu. Tako kažejo na Trsatu malo Marijino sličico, ki baje ni hotela zgoriti v samostanu, čeprav je gorel tri dni in tri noči. Slovenci in Hrvati romajo pogosto na Trsat in v Loreto. Bogatejši gredo pogledat hišico samo v Loreto, revnejši so pa zadovoljni, ako vidijo v Trsatu vsaj mesto, kjer je stala. Vsi pa pustijo tam vsak po svojih močeh kolikor mogoče denarja, ki se je nabral tekom let že na lepe milijone. Že Francozi so pobrali, ko so pred sto leti zasedli Hrvaško deset milijonov v trsatski cerkveni blagajni in Jambreščak pripoveduje, da ima loretska cerkev take kupe dragocenosti »kakor jih ni videti na največjih evropskih vladarskih dvorih«. Marijin sin pa je rekel: »Ako hočeš biti popolen, prodaj vse kar imaš, razdeli med ubge

in hodi za mano.« Čemu polnijo duhovniške malhe, če je po okoli cerkve polno beračev, ki prosijo vbogaime?

Kljub vsem papeškim bulam pa so se našli katoliški učenjaki, ki so izjavili, da je cela storija o trsatsko-loretske hišice in njenem prenosu — le bajka in izmišljotina. L. 1901 je izjavil tibiški profesor katoliškega blagoslovja, Dr. Funk, da so povesti o prenosu »Marijine hišice« ne samo »sramota za celo rimsko-katoliško cerkev« ampak tudi »zločin proti resnici«.

Leto 1906 je prineslo popolen poraz historiji Marijine trsatsko-loretske hišice. Tega leta je izdal pariški kanonik Ulysse Chevalier knjigo, kjer dokazuje na 520 straneh, da o prenosu ne more biti ni govora, in da je od začetka do konca vse izmišljeno. Chevalier prinaša nebroj dokazov. Tako je jasno dokazal, da v rimski cerkvi do XIV. stoletja ni nič znanega o prenosu. Še le sredi XIV. stol. se je jelo o stvari govoriti.

Chevalier prinaša tudi dva dokumenta, jednega iz l. 1193 in drugega iz l. 1285. Oba govorita o Marijini hišici v Loretu, papeži pa trdijo, da so jo prinesli angelji še le l. 1294 na Lavrin vrt. Chevalierova knjiga je bila za papežstvo hud udarec, ali oni se je niso upali prepovedati, ker je zares znanstvena. Ko je poslal Chevalier knjigo tudi v Vatikan, se mu je reklo: »Vaša knjiga je zares vestno in nepristransko pisana. Ali ona je za učenjake. Priprosto ljudstvo pa bo še nadalje romalo v Trsat in Loreto.« In službeni cerkveni list »Analecta Bollandiana« je pisal, da cerkev vernikom ne bode branila romanje v Trsat in Loreto, čeprav je Chevalier nepobitno dokazal, da je vsa storija izmišljena. Geograf Pauzanijas je rekel nekoč »Razlagalec katoliškega nauka vedo dobro, da ne govore vedno resnico, ali oni trdijo svojo i nadalje naprej, ker ni lahko prepričati ljudske množice o nasprotnem kar one verujejo.« Cerkev bi govorila resnico, ako bi ti romarski kraji ne nesli milijone. Naj dokažejo učenjaki kakšno stvar še tako temeljito, cerkev svojih zmot ne bo preklicala nikoli. In kar se da dokazati o Marijini hišici, se da dokazati tudi o vseh romarskih potih, kamor nosi naše revno ljudstvo svoj težko prisluženi denar.

DR. JOVAN SKERLIČ:

Svobodna Misel na Srbskem.

Nikogar, ki pozna duševni razvoj srbskega naroda, posebno pa zgodovino misli na Srbskem, ni moglo presenečiti srbsko svobodomiselnostno gibanje. To ni bila kakšna prevratna novost in moderno krivoverstvo, temveč napredovanje, ali boljše rečeno, obnove stare tradicije in prerodenje v splošnem racionalističnem duhu te nove netradicionalne in demokratične zemlje, ki se ni ozirala nikdar za sabo, temveč gledala vedno v bodočnost.

Srbi, narod brez plemstva in brez organizirane cerkvene kaste, so radi sprejeli nove napredne ideje in v njih sredi se je zrodil oni veliki človek, katerega imenuje prof. dr. Murko »najradikalnejšega zastopnika prosvetnih idej v Jugoslovanih«, veliki učitelj srbskega naroda, oče nove srbske literature, modri in plemeniti ex-menihi Dositej Obradović. On pomenja za Srbe opustitev srednjeveških idej ter verskega svetovnega nazora in osvojitve naprednih racionalističnih idej in cele zapadne kulture. Ko je odvrget kuto in se sprl s cerkvenimi ljudmi, ki so mu očitali izdajstvo domovine in sežigali njegove spise, je jel on prvi oznanjati Srbom »javno, razumno in svobodno ljubezen do resnice«, jih učiti, kako morajo misliti razumno in svobodno, osvoboditi zapuščeni narod od »plača dostojnog beslovesija«, se boriti proti »starim, gnilim in zarjavelim navadam«, proti cerkvenemu dogmatizmu in fanatizmu, proti zločinom cerkvenih ljudi, posebno proti meništvo. Seme, ki ga je sejal, je rodilo sadove in že koncem XVIII. stoletja se je porodilo v Srbiji celo racionalistično gibanje, čila in delavna skupina pisateljev, ki so razširjali razumne, blagodejne in osvoboditeljske ideje onega Voltairovega stoletja.

Tekom XIX. stoletja se je počel v Srbiji in na Ogrskem boj med cerkveno hierarhijo, ki je hotela biti v resnici theokratija in posvetnimi elementi, vzgojenimi od modernega slovstva, ki so dajali prednost narodnosti pred vero in narodu pred hierarhijo. Do l. 1860 so bili duševni vodje srbskega naroda metropolit in patriarhi, v tem času pa prihaja na čelo naroda laik, dr. Svetozar Miletić. V šestdesetih letih je došlo k odprtemu boju med nazadnjaškimi cerkveniki in napredno mlado omladino in liberalci.

Protiklerikalizem postane jeden najglavnejših činiteljev omladinskega pokreta

in jedna prvih programnih točk narodne stranke in tedanjo srbsko literaturo prešinja protidogmatični in protiklerikalni duh.

V sedemdesetih letih se je spremenil ta bolj politični protiklerikalizem liberalne omladine v sistematično protiverstvo nove socialistične in radikalne omladine, na čelu katere je stal razumni in plemeniti Svetozar Marković. On ni nastopil na podlagi materialistično-prirodoslovne filozofije samo proti falzifikatorjem čistega krščanstva in izkoriščevalcem vere, kakor so to delali liberalci, njegovi predniki, temveč tudi proti krščanstvu in veri sploh. Tedaj so se prevajali na srbski jezik in pridno prebirali Darwin, Häckel, Büchner, Moleschott. Tedaj je konstatiral Arhierejski Sinod v Beogradu, da je večji del srbske mladine brezveren in materialističen.

Pozneje je dobilo vse to široko idejno gibanje ozek političen značaj in dnevni boj za temelje svobode in elementarno ustavo, celi oni težki boj srbskega radikalizma proti nerazumnemu in divjemu absolutizmu Obrenovičev je potisnil v ozadje vse idejne smeri in zožil duševni obzor.

In ravno tako, kakor je pozabil srbski liberalizem svoje protiklerikalne tradicije šestdesetih let, je pozabil tudi radikalizem svoje materialistične in protiverske ideje iz sedemdesetih let in se omejil na običajno politično stranko, ki živi od dne do dne, dela malodnevno politiko in se izogiba velikim duševnim in moralnim vprašanjem, katerim bi se moralo klanjati vse drugo, kar je pa najhujše, on se ni zadovoljil samo z mlačnostjo v filozofičnih vprašanjih, temveč je prišel vsled duševne malomarnosti in gnilega oportunizma tako daleč, da popušča cerkvi, ki se ne odreče, naj bo že pravoslavna ali katoliška, nikdar svoje temeljne ideje, vlade nad duhom in vestjo. V tej meri, kakor so zapuščale stare napredne stranke racionalistične ideje iz časa svojega postanka, so se krepili cerkveni ljudje, posebno oni, ki so stali na čelu cerkvene hierarhije in ki so bili vzgojeni v temnih ruskih seminarjih in se nasrkali srednjeveških idej Pobjedonosceva. In mi smo videli zadnja leta žalostne prizore, kako podajajo radikalni ministri skoraj klerikalne predloge o reorganizaciji šolstva, ki stavi učitelja pod kontrolo duhovnika in kako se preganjajo učitelji med sabo vsled svobodnih nazorov, ki jih je oznanjal pred sto leti Dositej Obradović in

katere so prevzeli od svojih radikalnih apostolov.

Ta duševna malomarnost starih strank in neuspešni poskus verske tiranije je imel kot posledico prebuditev Svobodne Misli. Mlajše pokoljenje, vzgojeno z modernimi racionalističnimi idejami, je občutilo potrebo, združiti vse one, ki hočejo svobodo misli in vesti ter pravico do svobodnega raziskovanja in kritiko. Ta napredni, racionalistični živelj se je našel v vseh političnih strankah, razen med konzervativci, posebno med posvetnimi profesorji in učitelji. V javnosti je zastopal te ideje vedno belgrajsko demokratično glasilo »Dnevni List« in izvrstni vzgojeslovni, skoz in skoz protiklerikalni list »Naša Škola« v Petrovcu.

Ti elementi so se zorganizirali l. 1910 in ustanovili »Društvo Svobodne Misli«.

Novo društvo — prvo te vrste na Balkanu — je pristopilo k mednarodni zvezi Svobodne Misli, da bi pripravljalo z združenimi močmi osvoboditev mišljenja od vsake dogme in vsega tiranstva. Na Srbskem ima pa še poseben in širši namen, namreč spojiti v eno enoto vse modernistične in napredne življe v posameznih strankah in izven strank, da pridejo v naše na idejah in lastnih nazorih ubogo življenje višji duševni interesi in problemi in sicer ne samo moderne ideje racionalistične filozofije, temveč tudi etične kulture in socialne reforme, tako da bi se moglo na ta način intelektualizirati in modernizirati politično in duševno življenje v Srbiji.

Gibanje Svobodne Misli ima med Srbi in Hrvati velik pomen iz narodnostnega stališča. Edino naš narod je trpel in trpi vsled razpada na tri vere, izmed katerih se smatra vsaka za pravo in najbolj narodno, medtem ko je vsaka ne le duševna paraliza enote ampak celo žrtvovanje velikih in večnih narodnih interesov dogmam in obredom tujih, bizantinskih, rimskih in arabskih cerkev. Naš največji sovražnik je naša verska razkosanost, ki je nam povzročila v minulosti toliko boletij in ki nas ovira še danes in nam škoduje kakor Nemčiji večni prepiri med katoliki in protestanti.

Prvi korak k našemu narodnemu zedinjenju je verska indiferentnost in vsestransko oslavljenje verskega čuvstva. Zato moremo reči iz tega stališča: jugoslovanska ideja, misel srbsko-hrvaškega edinstva mora biti protiklerikalna, ali je pa sploh ne bode.

Iz teh vzrokov se moramo vračati k vedno mladim in vedno velikim idejam našega velikega učitelja Dositeja Obradovića, ki so se jih navzemali srbski rodoljubi koncem XVIII. stoletja in ilirski apostoli okoli l. 1835.

DR. M. RÖMER:

Nravnost v srednjem veku.

Vzdrževati strah božji in nravnost je vsekakor hvalevredno delo, verovati pa, da bodejo prospevala ta načela boljše, ko pridejo klerikalne moči tudi v praktičnem življenju do prve besede, je največja zmota. V srednjem veku, n. pr. v 14. in 15. stoletju je prevladal verski moment vse družabno in duševno življenje. Na vse se je gledalo in urejalo le iz cerkvenega stališča. Nравne prestopke so kaznovala duhovna sodišča. Na kako slabih nogah pa je stala nravnost ravno v teh pobožnih stoletjih, moremo posneti iz Edward Fuchsovega dela: Ilustrirana zgodovina nravnega življenja od srednjega veka do naših dni (1909). Pisatelj dokazuje, da na nravno življenje ne vpliva toliko vera, pač pa v veliko višji meri duševne, gospodarske, zdravstvene in estetske razmere. Razuzdanost je jela začetkom 16. stoletja zapuščati javna kopališča ne radi večje pobožnosti temveč groznega razširjevanja sifilisa, tega »infamnega daru novega veka.«

Prav dandanes se pritožujemo o sodobni prostituciji, ne vemo pa, da so že križarske armade spremljevale popolne čete teh ljubeznjivih bitij in da se je trudil mnogo celo sveti Ludvik, da vsaj nekoliko omeji razuzdanost, ki je vladala med vojsko. L. 1394 je zasedal v Frankfurtu državni zbor, kamor je prišlo z zbranimi knezi in gospodo osem sto deklet za zabavo in veselje. Še mnogo več pa jih je sledilo na poznani cerkveni zbor, ki je zasedal od l. 1414 do 1418 v Konstanci. Po nekaterih podatkih jih je bilo tam petnajst sto in nekatere so si prihranile v teh par letih osem sto zlatih forintov, za tedanje čase velikansko premoženje. Po pripovedovanju nekega očividca je bilo življenje v priliki državnega zbora v Wormsu l. 1512 »urejeno po rimski«; vsaki dan so se dogajali kradeži in ubojstva in žensk je bilo videti toliko po vseh ulicah kakor v Venerinem kraljestvu. V taboru Karla Smelega se je nahajalo

l. 1474 zraven 18.000 vojakov 4000 »prostitih žensk« v taboru. Objestna in nedisciplinirana vojska je razsajala v okupirani kölnski nadškofiji, ropala in požigala, posiljevala žene in dekleta ter počenjala v cerkvah najgrša zlodejstva in razuzdanosti. Vojno načelo je zahtevalo, da se osvojena mesta zažgo in izropajo, ter osramotijo žene in dekleta. Vojna sila burgundskega vojvode je cvetoče mesto Lüttich čisto uničila ter pomrevarila ali potopila polovico prebivalstva. Enako so besneli »pobožni podaniki« (frumben Landsknechte), ki so padali pred vsako bitko na kolena in sprejemali obhajilo. Koliko gnusnih zločinov se je izvršilo samo v preganjanju židov in verskih razkolnikov! Tu se je uresničila beseda, da je pobožna zver najhujša.

O razuzdanosti v času laškega prepoda priča jeden tedanji pisatelj, da je bila veliko hujša ko pred »vesoljnim potopom«. In v tem zlu je prednjačil duhovski stan, da, to je bilo tem strašnejše, ker je bil poklican baš on kot čuvar nravnega življenja. V italijanski preporodni literaturi, katero so podpirali posebno papeži, prevladuje tendenca, opesovati in opevati kolikor mogoče preštevstvo. Ideal, za katerim so noreli vsi, je bila svobodna ljubezen. Kvarni vpliv literature je podpiral sredi 14. stoletja običaj, da so vzdrževali v »boljših rodbinah kot sužnje orientalska dekleta in mlade fante. V privatnih pismih gotovih »zelo spoštovanih osebnostij« se popisujejo ta dekleta na zelo naiven način do zadnje podrobnosti. Življenje je padlo tako nizko, da se v največjih nestidnostih ni videlo več seme nemoralnosti. V Benetkah je bilo začetkom 16. stoletja ne manj in ne več ko 21.000 prostitutk. Njihova nesramnost ni poznala meja, kajti one so imele mogočno zaslombo. Mesto prejšnjega naziva »grešnice« so dobile novo, zvočno in spoštovano ime »cortigiane« (dvorjanke). Ta naziv se nahaja prvokrat (kolikor se da dognati) v dnevniku papeža Aleksandra VI., ki je bil sam pravi sin svojega časa. Morda poroče kdo, da ni storil nič hudega proti veri. Zgodovinarji nam povedo zelo kompromitirujoče stvari. Na tem mestu hočemo le omeniti, da je bil on, ki je dal sezgati kot krivovernika meniha Savonarolo, ko je hotel rešiti cerkev iz te pokvarjenosti. Občudljiva je njegova smelost, s katero je bičal duhovništvo svojega časa: »Pravo življenje bi moralo biti posnemanje apostolov in svetnikov in ravno

tisti, ki govore proti oholosti in sebičnosti, so se pogreznili v nje do ušes.

Pridigajo čistost, sami vzdržujejo in žive z metresami. Nenravno življenje je bilo tako strašno, da priznava tudi sicer zelo oprezni c. k. dvorni svetnik in klerikalni zgodovinar Ludvik Pastor v svoji »Zgodovini papežev«, kjer pravi, da se tedanje življenje v Rimu ni nič poboljšalo od poganskih časov, to pa za to, ker daja duhovstvo najslabši vzgled. Tedaj je nastal tudi pregovor: »Vsa pota vodijo v Rim in v Rimu vsaka pot k razuzdanosti.« O papežu Sikstu IV. je znano, da je dobival samo iz jedne javne hiše 20.000 tolarjev na leto (velikanska vsota za tedanje čase!) in da je podelil dohodke enega dela prostitutk svoji duhovščini kot plačo. Papeži Aleksander VI., Julij I. in Lev X. so imeli sami sifilis. Ako še pripomnimo, da je procvetel v 15. stoletju, toraj ravno v dobi slavni po svojih romanjih, češčenju relikvij in sličnih pobožnostij in vkljub duhovniški nadvladi, sodomski greh istospolne ljubezni, smo podprli našo trditev zadosti. Sicer se pa moramo na tako odmerjenem prostoru stvari komaj dotakniti. V srednjem veku ljudje niso bili baš zelo sramežljivi. To nam dokazuje, že tedanje slikarstvo. Največji del takih slikarjev se je izgotavljal v cerkvenih delavnicah. Sicer pa to ni nič hudega, ako so »pobožni« slikarji slikali svoje priležnice zdaj kot Venero, zdaj kot Mati božjo, pred katero je poklekovalo ljudstvo in ktera je delala morda celo »čudeže«.

Nenravnost je bila v srednjem veku javno privilegirana. V 15. stoletju se niso sramovale ni kronane glave »svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti« in drugi kralji posetiti javno in s spremstvom javne hiše, ki so morale biti prigodom kraljevega prihoda posebno okrašene. Ko je n. pr. prišel kralj Sigismund I. 1414 s 800 konjeniki v Bern in tam ostal nekoliko dni, je odredil mestni svet, da morajo ženske javnih hiš skrbeti za prijazen pozdrav kralja in njegovega spremstva ter je sam plačal stroške. Kralj se je izrazil o tej pazljivi ljubeznjivosti zelo pohvalno. Ko je postal čez 20 let cesar in prišel v mesto Ulm, je posetil s vsem spremstvom tamošnjo javno zabavišče in mesto je moralo plačati stroške. Ko je prišel l. 1489 pobožni cesar Friderik III. v Frankfurt, je moral izdati magistrat ukaz, da dekleta v mraku in noči nimajo hoditi na ulico. L. 1512 so

gledali prebivalci mesta Regensburga dotlej nečuten dogodek. Cesar Maksimilijan je jezdil svečano v mesto z veliko gručo izgnanih deklet, ki so se mogle nemotene povrniti, ker so se držale repa njegovega konja in njegove obleke. Kdarkoli in kamorkoli je došel cesar, kralj ali škof, je cvetela prostitucija, da, javne ženske so morale v prvi vrsti skrbeti za svečani prihod visokega gosta. Dandanes gredo visokemu prišlecu mlada nedolžna dekleta s cveticami naproti, pred tremi stoletji so sipale javne ženske kraljem rože na pot in ga slavnostno sprejele. Mestni svet jih je pogostil zato z vinom in pivom.

Kako prijetno razmerje je vladalo med srednjeveškimi oblastmi in javno prostitucijo, nam kaže običaj, ki je vladal v würzburški škofiji. Tam je šel vsako leto o kresu župan s svojim uradništvom posecat javne hiše in dal slavnosten obed s plesom in zabavo. To je postalo sčasoma predrago in je posecal prostitutke le še župan sam ter jim priskrbel pijačo.

Vestni duhovniki, kakor Berthold Regensburški in veliki pridigar Gailer Kaiserberški so skušali omejiti razuzdanost, ki je jela prevladovati v 15. stoletju v srednjem meščanskem stanu. Najslabše so naleteli pri svojih lastnih kolegih. Duhovniki, višji kakor nižji, so bili laikom pravi učitelji v razuzdanosti in zato so bili tarča takratne satirične in humoristične literature. Mrznja, ki je napolnjevala srca ljudstva radi negnusnih grdobij, za katere se je izrabljala cerkev in njene naprave, da zadovolji strastno poželjivost duhovščine, je glavni vzrok brzemu razširjevanju protestantizma.

Primerov za razuzdanost ki se je vtaborila v moških in ženskih samostanih, nočemo niti navajati. »Mali religiosi, mali laici«, pravi Gailer kaiserberški. »Sollich Hirten, sollich Gänse«. Henrik Boos pravi o meščanstvu 15. stoletja v »Zgodovini kultur porenskih mest« (1899): »Zakonska zvestoba je bila tudi zelo častitim možem nepoznana stvar. Za nezakonske otroke so smatrali samo otroke javnih lumpov in pustolovcev«.

Ako vprašamo po vzrokih tako svobodnega in lahkega življenja ravno v času, ko je gospodovala cerkev neomejeno nad celim življenjem, jih ne moremo najti toliko v nebrzdanem razmahu življenske sile, ne v pomanjkljivi vzgoji, niti v čudni noši, ki bi ojačevala pri moškem in ženski spolno razdražljivost, pač pa v tem, da so duhovniki pokvarili krš-

čanski nauk tako, da se je vstvaril v prospeh razuzdanosti cel sistem spovedi. Smelo se je grešiti, le da je človek svoj greh priznal in se vsaj navidezno skesal. Tako se je greh opral. »Vsekakor je bila poltena pohlepnost velik greh za laike kakor za duhovnike, ali to ni motilo nikogar, živeti po svoji volji«. Ali je dandanes v čisto katoliških deželah veliko drugače? Kaj je vera brez spoznanja, vera brez razsodnosti, vera in pobožnost brez vsakega pravega pojma, kaj je v istini lepota, pravica in dobrota?

IGNOTUS:

Svetniki-čudaki.

Oznanjevalci krščanstva smatrajo za Bogu dopadljivo delo, prenašati krivico in za »krščansko popolnost« mučiti in trpinčiti samega sebe.

Kar je učil škof Zenon z resnostjo v Veroni okoli l. 360 p. Kr., je postalo navodilo za življenje mnogih kristjanov. »Najvišja slava krščanske čednosti je teptati naravo z nogami.«

Izvrševanje tega nauka je napravilo iz zemlje gnusno prizorišče, pravečato dolino solz.

Kmalu so se dobili kristjani, ki se niso smatrali vredne, da jih obsije solnce, da pride kaplja čiste vode na njih jezik in da jih redi človeška hrana.

Ljudje so se odrekli vsakemu užitku »ker vede v pekel«, stradali, trpeli in životarili v divjih razmerah, ker si delajo s tem stopnje v nebesa. Ubogi na duhu so verjeli slepo lokavim zapeljivcem ter umirali kot nesvobodni, podjarmljeni ljudje.

Človeku se gnusi, ko bere, kaj se je hvalilo vse kot »krščanska čednost« in »višja popolnost«.

Ali je morda kaj naravno dobrega, če je sv. Evzebij nosil na sebi vedno 260 funtov (180 kil) železa, kakor se poroča?

Ali se mari spodobijo za pametnega kristjana, ako se je dal ukleniti v železni kolesni obroč, živel v njem deset let in se nastanil potem v kletki? Koristno delo bi bilo zanj zaslužnejše, kajti v krščanskih nebesih najbrž ni varietejev in klovnov.

Kaj menite o postilnem umetniku Simeonu?

Ta mož je jedel po poročilu pobožnih pisateljev samo v nedeljah.

Pastirski sin Simeon je znal prevezati svoje telo tako z vrvmi, da je otekel na

celem telesu in razširjal tak smrad, da ga ni mogel prenesti nihče v njegovi bližini. Pri tem je pa stal še trideset let na stebru. Najprej se je poslužil 2½ metra visokega stebra, potem pa ga je vedno poviševal, dokler ni stal 24 metrov visoko. Takšno »popolnost« dandanes kristjani ne ljubijo več, vsedejo se rajši na prelatski ali škofovski prestol.

Naš Simeon pa se je navadil na stebru stoje celo spati kot konji in osli. In tako neumen svetnik naj bi sedel v nebesih zraven papežev in cesarjev? Ko so jele Simeonu pešati moči, je dal pribiti na steber bruno, na katerega se ga morali privezati s verigami, da bi ne zgubil nebes. Kaj pravijo k temu naši kanoniki? Oni pridigajo drugim vodo, sami pa so imajo dobro pri evičku.

Nekdaj so mazali kristjani svoja pohotna telesa z strupenimi tekočinami, da si olajšajo boj s pohlepnim mesom, nekateri so prijeli zlo celo pri korenini in se podvrgli operaciji, ki jo izvrši kmet na juncu, katerega hoče opitati.

Takšno sovraštvo proti spolnemu nagonu ne nahajamo dandanes niti v najpobožnejših krogih. Takozvani »duhovni zakoni« in poučevanje mladih nun v brevirski latinsčini služi k potiranju mesečnih strastij in hudega pohlepa v telesu pohotnih žensk.

Konec je tudi metode, po kateri je postal Francišek Asiški »popolen« in »svet«. Franc je bil sin nekega trgovca v Umbriji (12. stoletje). Ker ni kazal sposobnostij za trgovino, je šel k vojakom; kjer je zašel v ujetništvo in obolev. Ko je ozdravel, je sklenil postati svetnik. In Franc Asiški je postal poseben čudak. Potepal se je z berači in gobavci, poljubljal njih rane in otekline, jim razdelil svojo obleko, oblekel njih cunje in teptal zares »naravo z nogami«.

Franc je izvrševal krščansko čednost tudi s tem, da je okradel svojega očeta in popravil z ukradenim denarjem podrti cerkev, ki jo je imenoval »Porcijunkulo«.

Da zbere več denarja, si je izprosil pri ondodnem škofu dovoljenje, premeštariti celo deželo. Pridobil si je v beračenju posebno spretnost in sicer tako, da mu je prišla misel, ustanoviti beraški red.

Tedanji papež Honorij je imenoval zategadelj Franca »budalo«, ali njegov naslednik Inocenc III. je upal dobiti v Francovem beraškem redu voljno orodja za poneumnjevanje ljudstva in je potrdil od Franca sestavljena pravila

čeprav jih je imenoval »bolj zapovedi za sv...« ko za ljudi.

Po Frančiškovem mnenju bi njegovi sobratje, frančiškani ne smeli imeti nobene lastnine in bi morali živeti v skrajni ponižnosti. Franc je bil za svojo osebo ponižen ko pes. Zanj je bilo ogromno veselje, ako so ga zasramovali poulične barabe in ga ometavali z blatom. V svojem »svetem navdušenju« je pridigoval gosem, racam in kokošim. Ko so ga nekoč motili pri pridiganju vrabei in lastavke s preglasnim petjem, je prosil te »ljube brate in sestre« za mir. Ko se je zmotila nekoč uš raz njegovo glavo na kuto, jo je vzel oprežno med prste, jo poljubil in rekel: »Draga sestra uš, hvali z menoj Gospoda«. Nato je položil to »sestro« spoštljivo na glavo nazaj in šel radosten naprej.

Kaj pravite k temu, da je imenoval Franc svoje telo samo »brat osel« in ravnal žnjim po živalsko? On, ki je živel v blazni misli, da je po duši kaj drugega ko po telesu, se je valjal nag po trnju, stal do vrata v zmrzli vodi in se metal v sneg, da zaduši v svojih udih pohotno oselsko poželenje. Če bi delali današnji frančiškajnarji tako!

Franc je imel navado, stlačiti vse jestvine, ki jih je priberačil, v en pisker in naj je bila mešanica še tako ostudna, njemu je šla v slast. Ko ga je povabil nekoč kardinal v goste, je prinesel seboj tudi pisker, se ni dotaknil jestvin na kardinalski mizi in požiral rajši svojo godlo iz piskra, da se je vsem gnusilo.

Frančišek je za svojo norčavost doživel srečo, da mu je po 40dnevnem postu serafin vtisnil 5 Kristusovih ran, tako da je krvavel na 5 mestih. Odtehdob so ga imenovali »serafinskega očeta«.

Bolj ko pri moških je rodilo takšno krščanstvo pri ženskih čudne sadove. Tako vemo n. pr. da je hotela sv. Terezija, rojena 1515 na Španskem, ki so jo imenovali nebeško amazonko, balzamov vrt in kabinetno tajnico sv. Duha, iti že v zgodnji mladosti v Afriko, da umre tam mučeniške smrti. V 17. letu je stopila v karmelitski samostan v Avili, kjer je zaslužila s teptanjem narave veliko slovitost. Njena »svetost« se je pokazala nekoč v tem, da ji je priletela hostija neposredno iz škofovih rok v usta.

Ne beremo, se je li vadil škof poprej z metanjem hostij v Terezina usta in stvar je ravnatoko verjetna ali neverjetna kot ona, da je obiskal Terezijo kot opatico njenega samostana v Palastrani

Kristus sam v podobi hostije in si jo izvolil za nevesto s besedami: »Zanaprej sem ves tvoj in ti čisto moja.« Kmalu nato jo je obiskal serafin, jo popraskal malo s pušico in ta boleost je bila tako sladka, da je Reza želela, da jo praska vso večnost. V Španiji se praznuje ta prigodba na dan 27. avgusta.

Svoje nune in menihe je držala zelo strogo. Ko se je pritožila neka nuna radi slabega kruha, so jo privezali nago k jaslim, v ktere so nasuli ovsa in sena. Terezina strogost je vedla nune k groznemu trpinčenju. Spale so na trnju in v snegu, pile iz pljuvalnikov, jedle crknjene miši, pomakale kruh v sprijena jajca in prebadale jezik z iglo, ako so kdaj prelomile molčanje. Za šibanje so porabile ogromno mnogo palic. Karmelitarским menihom je ukazala Tereza nositi predpasnike iz rujave volne, nunam je pa ukazala »hlače«.

Mariji Magdaleni dei Pazzi je bilo največje veselje, ako ji je dala opatica v Florenči zvezati roke na hrbet in jo tolkla sama z roko po bokih. Njeno živčevje je pri tem trpelo tako, da je jela govoriti čudne stvari. Tako se ji je menda prikazal Kristus v vseh mogočih legah, enkrat je bil celo 16 ur pri njej, tako da je bila njena postelja od solz čisto premočena. Nekoč se je zamaknila za celo noč, pri čemur je videla, da je bila »večna beseda« (Božji sin) v naročju očeta neizmerno velika, v naročju Marije pa le drobna pičica. Navsezadnje si je nuna domišljala, da je zares s Kristom zaročena in da jo obiskujeta Bog Oče in Bog Duh kot sorodnika.

V tem stanju si je približal hudič v najnečistejših mislih. Da se ga odkriža, je šla v drvarnico in se metala tako dolgo po trnju, dokler ni zbežal nečisti duh. Tako je živela do žalostne smrti.

Italijanka Katarina Kordonska je živela blazna iz ljubezni tri leta v neki jami, nosila obleko iz osata, žice in trnja, jedla travo kot živina, ne da bi rabila roke. Enkrat se je postila 40 dni.

Sv. Pasidea iz Siene se je bičala s trnjem, izpirala rane z jesihom, soljo in poprom, spala na črešnjevih peških, nosila železno srajco, ki je tehtala 30 kil in se potapljala v zamrznjene ribnike, da pokaže Bogu svojo ljubezen. Ta Pasidea je šla celo tako daleč, da se je obesila v kadeči se dimnik z glavo navzdol. Ko je postala nuna, se je prikazal Kristus tudi nji in dve tovarišici sta opazovali menda skoz ključavnico, kako ji je otisnil 5 ran.

Za gotove današnje tercijalke bi služila tudi sv. Klara za vzgled. Ona je nosila srajco iz svinjske kože in poljubovala noge umazane kravje dekle, ki jih je umila še le po poljubu, kakor da jih je žnjim onesnažila.

Sv. Roza iz Lime je mislila, da mora spati kot dominikanka na polenih in steklenih črepinjah ter izpiti zjutraj kozarec žolča. Njena »svetost« je vplivala na Kristusa tako, da se ji je prikazal na cvetno nedeljo v podobi kamnoseškega pomočnika in ji rekel: »Roza, zaklad mojega življenja, ti boš moja nevesta.« In mati božja ji je menda častitala s besedami: »Glej, kako to časti moj sin!«

Marija, tašča Rozina, ji je služila 21 let za služkinjo in jo zbudila vsako jutro, da ni zamudila maše. Papeška bula, ki proglašuje Rozo za svetnico, vsebuje menda tudi to, da je v samostanu mrgolelo bolh, da se pa ni predrznila nobena vščipniti Rozo, nebeško nevesto.

Ali niso morali imeti taki svetniki čudne pojme o svetu, o Bogu, o sebi in naravi?!

GUGLIELMO FERRERO:

Konec papeškega suženstva.

Celo papeško vprašanje se vrti okoli vprašanja: »Ali se pokazati ali ne.« Ali naj se Vatikan izmiri z laškim kraljestvom in papež se lahko svobodno kreta po celem božjem svetu ali pa se trdovratno drži misli, da ga je laška vlada oropala Rima, in on ne sme nikoli zapustiti svoje palače.

Predstavimo si, da se prikaže nekega lepega pomladnega jutra, ko sije z modrega neba toplo solnce na večno mesto, papeževa kočija na korzu. Črna kočija, ki jo vlečejo vranci dolgih repov, v kateri sedi sveti oče v snežnobeli obleki in blagoslavlja s svečano kretnjo. Koliko šuma? Razlegajo se glasni klici: papež, papež! Od vseh strani se odpirajo okna in se prikazujejo radovedni obrazi. Trgovci in komiji prihite iz prodajalen, vojaki se postavljajo ravni kakor sveče in salutirajo, najlepše kočije in avtomobili se ustavljajo, gospoda izstopa in pada na kolena. Gospe, otroci, poedini starci, tu pa tam kakšen človek iz ljudstva, vsi padajo na kolena. Gospodi, grofi, senatorji, poslanci, toliko v Rimu slavnih in uglednih ljudi, ki so preresni in — predebili, da bi mogli pasti na kolena ali ki imajo preveč spoštovanja pred gene-

ralissimom konzervativnih dežel, odkrivajo glavo in se klanjajo globoko. Papež pa se vozi med vpitjem in navdušenjem in zapušča mesto, ki je bilo enkrat v resnici njegovo.

Zakaj toraj ne zapusti Vatikan? Zakaj se ena vatikanska stranka protivi tako zelo »konecu njegovega suženstva?« No brez sumnje bi jih padalo mnogo pred papežem na kolena, toda drugi bi se držali, kakor da ga ne vidijo in mesto da padejo na kolena, bi niti ne sneli klobuka. Oni bi se obnašali napram Kristusovem namestniku kakor napram kakšnemu Petru ali Pavlu, ktere ga ne poznajo. V Rimu je dandanes na tisoče socialistov, republikancev, svobodnih zidarjev, svobodomislecev, protiklerikalcev, protestantov in brezvernikov. Nobena vlada bi si ne usodila primorati svoje občane zakonitim potom, da se odkrijejo papežu na njegovih sprehodih.

Ali bi se mogla avtoriteta kakor je papeška prikazati na mestu, kjer se nahajajo ljudje, ki ji odrekajo čast, na kojoj ima pravico po božji odredbi? Vprašanje je veliko resnejše, kakor se na prvi pogled misli. Jedno izmed najprvih načel vladanja zapoveduje, da se osebi ali napravi, ki zastopa državo v javnosti, ne smejo kratiti časti, ki ji pristojajo po tradiciji ali po zakonu. Zakaj je v 20. stoletju, v stoletju demokracije, postala dvorna etiketa tako težka in dolžnosti ceremonijarjev, komornikov, dvornih maršalov in kakor se te osebe vse imenujejo tako trnovite? Zato, ker se mora v časih, ko mrgoli povsod republikancev in socialistov vedno paziti, da kralj ne pride pred ljudi, ki bi se ne hoteli držati monarhične etikete. Ta naloga ni vedno lahka, akoprav so se monarhične etikete omejile na najnavadnejše oblike skoraj na vseh evropskih dvorih. Papežu pa, ki ga obdajajo še pompozne orientalske ceremonije, in katerih ne more opustiti, bi bilo zelo težko vzdržati se na dandanašnjih ulicah, kjer drve avtomobili in električne železnice in kjer kroži prevratni kritični duh 20. stotetja, poosebljen v človeku. . . .

Ampak so še večje težkoče, radi katerih papež ne more iz Vatikana. Nervoznost, ki se je lotila Pija X. radi klavzure, ni zadosten razlog. Veliki ljudje ne smejo biti bolehní. Tim hujše jim, ako njih telo ne more odoleti naporom, ki izvira iz njihovega poklica. Papež bi smel zapustiti Vatikan samo iz političnih razlogov. V Vatikanu ste dve stranki,

iz med katerih ena venomer prigovarja papežu da zapusti Vatikan, da s sijajem tijare zasenči sijaj italijanske krone. »Ako zapusti vrhovni cerkveni poglavar svojo palačo, se bo videlo, kdo je pravi gospodar Rima, naslednik Petrov ali potomec Humbertov« — to je tajna misel one stranke, ki bi hotela otvoriti papežu vatikanska vrata, akoprav opreznější činitelji o tem nočejo nič slišati. Kajti, poslati papeža ven, da se preskusi neizmerna moč, ki jo imajo nad ljudmi še vedno simboli največje cerkvene avtoritete, da se poniža povsem zemeljska in človeška moč Kvirinala, to bi pomenjalo poslednjo izzivati in buditi v narodu reakcijo, ki bi mogla spraviti ugled papeštva v nevarnost.

So pa činitelji, ki vidijo v prekinu papeškega ujenštva, ki manifestira pred svetom njih protest proti »uzurpatorjem«, največje jamstvo za medsebojni mir obeh oblastij. »Zakaj bi ne stalo kraljevstvo in papeštvo pri vseh narodnih in cerkvenih svečanosteh eno zraven drugega? Zakaj bi kralj ne bil vsakopot papežev gost v Vatikanu, če se praznuje kakšen velik praznik, in zakaj bi papež ne prišel ob priliki svečanostij Nove Italije h kralju v goste?

Tak program se lahko vstvari a se najbrž ne da izvesti. Kajti predpogoj zato bi bil, da se ali italijanska monarhija podvrže vrhovni papeški oblasti ali pa da papež prizna kralja kot svojega gospodarja. Staviti to vprašanje se pravi priznati, da se ne more rešiti: Italijanska država ne more priznati papeževe nadoblasti niti papež premoč monarhije.

Zato ni verjetno, da bi papež zapustil Vatikan in svet bo še nadalje zrl le tajinstvena medena vatikanska vrata. Ona se ne bodo otvorila. In ako bi se papežu iz izvanrednih razlogov in pri izvanredni priliki posrečilo premagati odpor kurije in se prikazati na Petrovem trgu in se pokazati na rimskih ulicah, bi se moral takoj zopet zapreti v svojo ječo. Moč odnošajev, položaj razmerij to zahteva. In ker se odnošaji in razmere ne bodo spreobrnila v papežev prilog, se bo moral pač pokoriti svoji usodi...

Papež v doglednem času ne bo mogel zapustiti Vatikana. Če bi poskusil, bi se kmalu prepričal, da se mora zopet zapreti v 1100 sobah svoje palače. Od velikih dogodkov 19. stoletja vstvarjeni položaj je tak, da druga rešitev ni mogoča.

J. H—K.

Svetniki in živali.

Na Bavarskem leži malo mesto Cham. To mesto je znano po romarskih procesijah, čudežnem studentu s strupeno vodo in veliki bolnišnici, kamor pripeljejo romarje, ki so se te vode napili. Manj je pa znano, da se nahaja na samostanskem vrtu spomenik meniha Avgušтина Falterstacka, neumetniška soha, okoli katere leže postave konja, medveda, lisice in osla. S čim je zaslužil ta benediktinski menih, da so obdali njegovo soho s takimi živalskimi simboli? Toda pojdite v samostansko knjižnico in tam najdete v pergament vezano staro knjigo z latinskimi napisom:

»Svetniki in živali«,

od duhovnika meniha Avgušтина Falterstacka iz tukajšnjega samostana.

Knjiga je bila izdana od škofijske tiskarne v Monakovem l. 1782. Prelistajte knjigo in uvidite veliki pomen te knjige za živali, kajti rajni pater vpeljuje na vsaki strani krščansko ljudstvo v življenje živalij in govori o vseh čudežih, ki so se dogodili, ko so prišli razni svetniki z raznimi zvermi v dotiko. Živali so se obnašale tako čudno, da se križa bobožni Bavarec pri čitanju knjige, ki se prodaja v samostanu po 4 K 20 v. Tako čita tam na primer, kaj se je prigodilo svetemu Evstahiju. Ta dobrina je srečal namreč v gozdu medveda. Medved je šel v svoji predrznosti tako daleč, da je hotel svetnika požreti. Klerikalni listi bi napisali, da je bil ta medved svobodomislec. Menih pa je medveda pretepél s palico in mu ukazal, da ga nese v Rim.

Medved je sklonil vrat in hrbet, sveti Evstahij se je vsedel na zver in je prišel tako srečno na medvedovem hrbtu v Rim. Medveda je sprejel papež v posebni avdienci, po avdienci so ga odrli in ga kažejo še dandanes v vatikanskih zbirkah.

Živali, male in velike, so imeli čudne prigodbe s svetniki. Tako so mučile svetega Evzebijja v njegovi celici stenice. Takrat še niso poznali tinkture zoper stenice niti perzijski prašek zoper golažen in stenice so trpinčile pogane in kristjane po dnevu in po noči. Največ pa je skusil v tedanjih časih Evzebij, ki je imel, kakor pravi omenjena knjiga, 280.000 teh krvoločnih živalij v svoji celici. Prosil je v molitvi, da

Bog odzame to šibo od njega in glej, nekega jutra vidijo prebivalci mesta Antiohijske, kako maršira 280.000 stenice v najlepšem redu iz menihove celice k morju, kjer so uprizorile v slani vodi najgromnejši samomor, kar ga pametuje človeška zgodovina.

V devetem stoletju po Kristu je živel v nekem mestu frankovske države pobožna devica Celestina. Povejmo brez okolnosti. Ta svetnica je imela bolhe. Obrnila se je s zaupanjem do remskega škofa in mu z deviško sramežljivostjo povedala o svoji nesreči. Škof je prišel po nekotikem prevdanku do prepričanja, da one bolhe niso nič drugega ko našemljeni hudiči, ki ščipljejo devico Celestino zato, da ki bi ne mogla mirno in pobožno moliti. Zapovedal je občne molitvene ure in bolhe so izginile, ne da bi bile zapustile za sabo v kamrici device Celestine kot troho smradu po žveplu in smoli. Nekateri si pa ta čudež razlagajo tudi tako, da je škof sam poklal te živali na telesu device Celestine.

Zelo zanimiva je prigoda nekega laškega meniha kapucina, ki se je sprehajal ob ribniku in začel dvoumiti nad godbo Jonasa z ribo. Moral je biti učen človek, ko je že takrat posnel iz prirodoslovja, da žive velike ribe vsled ozkega goltanca od drobnih in mehkih morskih rib, ne pa od judovskih prorokov. In ko je jela omahovati njegova vera, je priplaval krap in ga požrl. Prirekli so ljudje od vseh strani in menih piše z resnobo lokalnega žurnalista »da je krap izbljuval meniha še le, ko so priromale posebne procesije k ribniku«. Temu poročilu manjka le še časnikarska pripomba, da »se je prepeljalo truplo v zavod za sodno preiskavo«.

Manj strašna je zgodba Janeza Pilinga. Ta nesrečnež ni mogel razumeti, da zemlja ni okrogla, kakor se je pridigalo l. 1482 raz vseh prižnic. Zato so ga na mestu opikale ose tako, da je otekel in je bil, kakor piše ironično pisatelj, podoben okrogli zemlji.

Ni pa splošno znano, da je imel škof Alanus II., ki je primoral kralja Klodvika, da je sprejel krst, trakuljo. Temu se ni čuditi, kajti takrat še ni bilo sitnih tržnih nadzornikov, da bi konfiscirali skaženo meso. Škof Alanus II. pa je imel neko noč prikazen. Zdelo se mu je, da je pristopila k njegovi postelji iz volčjih kož svetla postava, ga potrkala po tovariško na ramena in zaklicala

v krasni cerkveni latinščini: »Podaj se na romarsko pot v sveto deželo, napij se vode iz Mrtvega morja in razžveči jedno cedro iz Libanona.« Tako se je lečil škof na ta čudni način, kajti takrat santonina še niso poznali. O zdravilnem uspehu poroča menih Avguštín Falterstack sledeče: »In iz škofa je prilezla trakulja, ki je merila 769 čevljev ter 12 palcev. Vsaki člen tega nestvora je imel na sebi svetlo zvezdo, ali pod zvezdo so se poznala hudičeva kopita. Ko je lezla iz škofovega telesa, je kričala tako grozno in tako dolgo, dokler je niso potolkli škofovi služabniki. Trakuljo so sežgali v mestu Genui, pri aterii priložnosti je ozdravil hromec. Njegove berglje so vzdane v cerkev, ki jo je tam postavil Jožef, ženovski poglavar.

Slavoželjni pisatelj pripoveduje nadalje o neki kravi. Ta krava je spadala posestvu patricijske rodbine norimberškega meščana Münzhübl. L. 1619 je divjala okoli Norimberka živinska kuga, ki je pobrala tudi ondotnega župana. Omenjena krava je tudi obolela na kugi in erknila. Ko je pa šla mimo ravno procesija, vedena od vikarja Maksimilijana, je krava zopet oživela.

Še en slučaj bi nas mogel zanimati. To je uslužni gad svetega Serapiona. Moral je biti zelo dober gad, kakor jih ni več najti na svetu. Cele štiri leta je živil onega meniha s svojim mlekom, ki je moral biti zelo redilno, kajti Serapion je v tem času odebelel v svoji jami tako, da so jo morali razdreti, ko so ga hoteli potegniti iz nje.

Iz teh dogodkov je razvidno, zakaj so postavili spomenik Avguštínu Falterstacku. Zaslužil ga je, kajti on je storil kulturni čin, ko je pokazal versko praznoverje v tako drastičnih slikah, da svetle gloriole neštevilnih katoliških svetnikov kar zbledijo.

Dr. M. KEMMERICH:

Iz zgodovine človeške neumnosti.

Iz francoskega janzenističnega gibanja, ki je povzročalo koncem 17. in začetkom 18. stoletja veliko razburjenje, se je razvil skrajno norčav verski fanatizem. Ne samo da so ženske, ki so za versko norost najbolj sprejemljive, uprizorjale najbesnejše in najostudnejše plesse, tudi vsi moški so bili kakor elektrizirani, se vrteli po cele ure na palcih ter peli hi-

mne in psalme. Vidov ples, že dostikrat združen s trpinčenjem lastnega telesa in strašnimi mukami, se je prelevil sredi osemnajstega stoletja v manijo križanja. Ljudje, ki so trpeli na tej blaznosti, so se dali pribiti od fanatikov na križ, ne da bi bili občutili kakšnih telesnih bolečin ali zastokali. Najbolj znana oseba v tem gibanju je bil francoski opat De la Barre, ki sicer sam ni imel mnogo hrepenenja po križanju, a je ščuval tem uspešnejše mlade nune stotinoma k blazni torturi.

Še l. 1823 se je dogodilo nekaj enakega v vasi Wildenbusch v Švici. Glavno vlogo je igrala Margareta Peter, mlado kmečko dekle iz taistega kraja. Ona je znala vzbujati v svojem okrožju verske fantazije in organizirala z vsemi mogočimi orodji boje proti hudiču in zlim duhovom. Kmetje so jo oboževali pod imenom »Sveta Marjeta«, čeprav je povila dečka, sad razmerja z enako čudnim čevljarjem.

Po velikem vpitju in reklamnem ropotu je razodela Marjeta 15. marca 1823 svojim vernikom: Ako naj zmaga Kristus in se Satan popolnoma premaga, se mora preliti kri. Bog ji je razodel poslednjo noč velike stvari, ki se imajo izvršiti. Ona se je zavezala za mnogo duš, posebno za dušo očeta in brata Gašperja. Nihče se odslej ne sme več obotavljati, zgubiti življenje za Kristusa.

Nato je poklicala v svojo kamrico svoje privrženice in privrženke, dvanajst po številu in odvrtni prizor je pričel. Najprvo je ukazala vsem pričujočim se biti po prsih in čelu, da zgubi nad njimi hudič svojo moč. Potem je udarila brata Gašperja s kladivom tako težko po glavi, da se je onesvestil in padel. Ko je bil brat že na pol mrtev, se je spravila nad ostale z lesenim kladivom. Ali to ni zadostovalo. Na vprašanje, hočejo li umreti za uboge duše, so odgovorili vsi z »da«. Za prvo se je zadovoljila s sestro Elizabeto. Leta se je bila najprej sama z loparjem po glavi, se vlegla nato na postelj in ukazala Marjeti, da jo takoj ubije. »Sveta Marjeta« ji je obljubila, da jo pokliče čez tri dni zopet k življenju in jo ubila. Razdrobila ji je z mesarsko sekiro glavo na kosce.

Še groznejši je bil konec »svetnice« same. Sedela je na postelji zraven ubite sestre, se bila po okrvavljeni glavi ter ukazala tovarišici Kündig, ki ji je pomagala ubiti sestro, da jo muči, kajti »Kristus je prevzel obveznost za mnogo

tisoč duš; prav zdaj mora teči še mnogo krvi; ona mora umreti in žrtvovati samo sebe.« »Udari in Bog naj blagoslovi tvojo roko« je zaklicala obotavljajoči se prijateljici. Kündig ji je zarezala z britvijo rano okoli vratu in križ na čelu. Nato ji je ukazala Marjeta da jo križa, kajti »duše se morajo rešiti in satan mora biti premagan«. Vlegla se je na les in tovarišica ji je zabila žebelj skozi noge, roke, komolce in obe prsi. »Pri križanju je klicala »Bog blagoslovi tvojo roko« ter obljubljala, da ne bo poklicala k življenju samo svojo sestro, temveč da vstane tudi sama po treh dneh od mrtvih.

Ko je bila pribita na križ, je prosila, da ji zabijejo žebelj skozi srce ali pa razcepijo glavo. Kündig je poskusila poslednje z nožem. Ko se je jel pa nož kriviti so ji razbili glavo z železnim drogom.

Ne puščajte ležati prečitanih številčk »Svobodne Misli« v kotu, ampak dajte jih brati prijateljem in sosedom, kajti vsaka posamezna številka ima veliko vrednost za protiklerikalno propagando.

»Svobodna Misel« naj torej kroži od rok do rok!

Raznoterosti.

Liga laične obrane se je ustanovila letos na shodu francoskih svobodomislecev v Lille. Njen namen je, braniti svobodno šolo pred intrigami nazadnjaških elementov, zboljšanje gnotne in npravne situacije učiteljstva in hitro odglasovanje zakonske predloge o obrani šole in učiteljskega statusa. V odboru društva so mnogi visokošolski profesorji in trije bivši naučni ministri. V Avstriji bi čakali na take stvari še morda stoletje.

Ogrske razmere. Kmečko ljudstvo na Ogrskem živi po večini v zelo slabih razmerah. Povrhu pa poseduje še najslabšo zemljo, vsa rodovitnejša polja so pokupili židje in — cerkev. Jeden procent ogrskega prebivalstva ima 31'19%, toraj skoraj tretjino vse obdelane zemlje v svoji posesti. (7,451.640 ha). Tako ima esztergonski nadškof 96.000 ha, egerski 42.000, nagývaradski (latinski) 187.000 ha, (grški) 139.000 ha, veszpremski 65.000 ha, esztergonski kapitelj 70.000 ha, egerski 105.000, nagývaradski 77.000 ha, veszpremski 54.000 ha.

Gospodov račun. Časopis »Christliche Freiheit« (Krčanska svoboda) poroča v 31. številki letošnjega tečaja: »Neki župnik je imel v svoji fari kmeta, ki je sicer rad sprejemal, a se je držal načela, dati kolikor mogoče malo. On je bil cerkveni ključar in se je vedno jezil radi »ofrov« in cerkvenih pristojbin. Župnik mu je hotel pokazati njegovo veliko nehvaležnost in mu napisal tale račun:

Račun za gosp. Henrika K.	od njegovega mojstra, gospodarja sveta:
10 dežjev, vsak po 25 M	250 M
2 izvanredna dežja v suši po 50 M	100 M
60 solnčnih dni po 10 M	600 M
Razno (veter, rosa itd.)	300 M
Skupaj	1.250 M

Protiračun:	
Henrik K. je plačal cerkv.	
pristojbine	10— M
za notranje misijone	—25 M
za zunanje misijone	—10 M
Skupaj	1035 M

Somišljeniki, širite »Svobodno Misel«; pridobivajte novih naročnikov; pošiljajte nam naslove tistih, o katerih mislite, da bi se na list naročili.

Razširjajte edino protikatoliško in protiklerikalno poljudno pisano revijo »Svobodna Misel«!

Svobodomiselno gibanje.

Komite »Konfessionslos« se je ustanovil po nemškem vzgledu na Dunaju. Njegov namen je pravna pomoč vsem onim, ki so brez veroizpovedanja. Znano je, da imajo avstrijske oblasti, posebno šolske, mojstersko spretnost v šikaniranju svobodomiselnih občanov. Komite ne želi izstopa onih, ki jih vežejo s cerkvijo še kakšne duševne vezi, njeno delo sloni na samozavestnem prepričanju in samopomoči. En pododsek se je ustanovil tudi v Pragi.

Ločitev cerkve od države je sklenila angleška zbornica dne 26. aprila za Wales z 331 proti 253 glasovom.

Tajnik srbske Svobodne Misli, profesor Skerlič, je bil izvoljen za poslanca narodne skupščine.

V republiki Ekvador so svobodomisleci vrgli klerikalno vlado in izbrali protiklerikalnega generala Leonida Plaza za predsednika.

Drugače v Bosni, drugače pri nas. Na bosensko-hercegovinskih šolah je verouk v ljudskih šolah neobvezen predmet. Cerkevni duhovniki vero v šolah sicer poučujejo, ali otroci niso dolžni, se tega pouka udeleževati. V Cislajtanijski smo toraj tozadevno na slabšem ko Bosna.

Društvo za reformo zakonskega prava se je ustanovilo v Pragi pod okriljem češke Svob. Misli. Društveni član postane lahko vsak svobodomiselni občan.

Shod nemških svobodomislecov se je vršil letos v Würzburgu dne 30.—31. majniku in 1.—2. junija.

P. T. naročnikom „Svobodne Misli.“

Ker so naročniki zelo zanemarjali plačevanje lista, smo prisiljeni pričujočo številko izdati kot dvojno in obenem zadnjo petega letnika. Da pa ne bo nihče, ki je plačal cele 3 krone naročnine, prikrajšan s samo šestini številkami, smo se odločili poslati vsem polnim plačnikom mesto zadnjih treh števk »Aškerčevo Čitanke«, ki izide z bogato vsebino in slikami pred božičem na 130 straneh. Tej številki so priloženi poštni čeki, na katerih so naznačene dolžne vsote p. t. naročnikov; upamo, da bodo vsi opominjani storili svojo dolžnost. »Aškerčeve Čitanke« ne prejme nihče, kdor ni plačal 3 krone, naročnike pa, ki niso plačali za sedem števk niti 150 K, bomo iztirjali sodnijsko.

„SVOBODNA MISEL“

== izhaja vsak mesec ==
in stane za Avstro-Ogrsko:
na leto K 3—
polletno K 150
== izven monarhije: ==
na leto K 4—

Na željo se »SVOBODNA MISEL« pošilja tudi v zaprtem pismu, kar stane 5 K na leto. Knjigarne in komisijonarni dobe znaten popust.

Izdaja in urejuje Albin Ogris. — Tisk. Dr. Ed. Grégr in sin, Praga.

VSEBINA: XVI. svetovni kongres Svobodne Misli v Monakovem. — Theodor Ostrý: Razlaga avstrijskega zakonskega prava in težnje po njegovi reformi. — J. Anatomist: Naš človek. — Theodor Brunnecker: Pot v večnost. — Maks Henning: Vraževnost v katoliški cerkvi. — Nicho de Veranca: Trsat in Loreto. — Dr. Jovan Skerlič: Svobodna Misel na Srbskem. — Dr. M. Römer: Nравnost v srednjem veku. — Ignatus: Svetniki-čudaki. — Guglielmo Ferrero: Konec papeškega suženstva. — J. H.—K.: Svetniki in živali. — Dr. M. Kemmerich: Iz zgodovine človeške neumnosti. — Raznoterosti. — Svobodomiselno gibanje. — P. T. naročnikom »Svobodne Misli«.

Dom. Manj. instituta
13. 9. 39.